

ЗВЯЗДА

Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

ПАЧАЛАСЯ ПАДПІСКА НА ІІІ КВАРТАЛ І ІІ ПАЎГОДДЗЕ 2010 г. Падпіска праз РУП «Белпошта» (кошт у рублях)				
Індэкс	месяц	ІІІ квартал	паўгоддзе	
63850 (індыўідуальны)	12400	37200	74400	
63145 (інд. для ветэранаў вайны, пенсіянераў)	11600	34800	69600	
63858 (ведамасны)	19900	59700	119400	
63239 (ведамасны, для ўстаноў міністэрстваў аховы здароўя, адукацыі і культуры)	18000	54000	108000	

Заставайцеся з намі!

Аляксандр Лукашэнка знаходзіцца з афіцыйнымі візітамі ў Азербайджане

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваўся ў Азербайджанскую Рэспубліку з афіцыйнымі візітамі, які прадоўжыцца да 4 чэрвеня.

Кіраўнік беларускай дзяржавы ў Баку правядзе шэраг перагавораў са сваім азербайджанскім калегам, па выніках якіх чакаецца падпісанне пакета двухбаковых дакументаў у сферах эканомікі, інфарматызацыі і інфармацыйных тэхналогій, сацыяльнай абароны, аховы навакольнага асяроддзя, статыстыкі. Праграмай візіту Прэзідэнта Беларусі запланавана таксама сустрэча з прэм'ер-міністрам Азербайджана Артурам Расідадэ, наведванне прамысловых і культурных аб'ектаў сталіцы, знакавых для азербайджанскага народа месцаў.

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Блікая ўлада ЗАКОН І ЎВАГА

У вёсцы Векер Магілёўскага раёна бяда з пітной вадай. Летась у выніку аварыі на дамбе пацярпелі не толькі дачны пасёлак паблізу, але і вясцоўцы. Паводле іх слоў, вада недзе змяшалася з нафтапрадуктамі і прасачылася ў калодзежы. Людзі скардзіцца, што цяпер ім самастойна даводзіцца самымі рознымі спосабамі дастаўляць пітную ваду ў вёску. Мясцовыя ўлады ведаюць аб праблеме і плануецца зрабіць у Векеры водаправод. Аднак пакуль нічога не зроблена, каб дапамагчы людзям, якія сталіся ад басконных клопатаў пра ваду.

— Вось такая сур'ёзная праблема абазначылася ў першы дзень на «гарачай» тэлефоннай лініі, — каментуе начальнік аддзела зваротаў грамадзян і арганізацыйнай працы КДК Магілёўскай вобласці Алег КАРАБАН, які цяпер працуе ў складзе міжведамаснай рабочай групы.

Як і ва ўсіх іншых рэгіёнах, група робіць у Магілёўскай вобласці маніторынг стану спраў па арганізацыі працы з грамадзянамі, разглядае іх звароты і вырашэнні надзённых праблем насельніцтва. Узначальвае магілёўскую групу намеснік старшыні Камітэта дзяржакантролю Аляксандр Агееў.

Цяпер ідзе першы этап: ён доўжыцца ад 31 мая да 4 чэрвеня. Вывучаецца работа са зваротамі грамадзян у Магілёўскім аблвыканкаме, у горадзе Бабруйску, Магілёўскім і Асіповіцкім раёнах.

У першы дзень работы «гарачай» лініі на магілёўскі тэлефон (0222)25-87-47 звярнулася крыху больш за дзясятка чалавек. А вось прыём у Магілёўскім гарвыканкаме жыхароў абласнога цэнтру і Магілёўскага раёна выклікаў небывалы ашляг: міжведамаснай рабочай групе давялося, не звважаючы на вызначаныя тэрміны прыёму, працаваць з заяўнікамі да канца дня.

Наглядзячы на пастаянную ўвагу да зваротаў людзей да ўлады, новы маштабны маніторынг стану спраў на месцах велімі дарэчы. У гэтым пераканання ўдзельнікі міжведамаснай рабочай групы, якая працуе ў Магілёўскай вобласці.

— Я лічу, што такая праца патрэбная, — выказалася галоўны спецыяліст аддзела зваротаў грамадзян і арганізацыйнай працы КДК Магілёўскай вобласці Алена МІХАЛЕНКА. — Таму што здараюцца выпадкі, калі на месцах не зусім уважліва ставяцца да людзей, і яны вымушаны хадзіць з кабінета ў кабінет для таго, каб вырашыць элементарную сваю праблему. На жаль, ёсць яшчэ надбайна чыноўнікі, якія не ідуць насустрач грамадзяніну.

Алена Міхаленка цяпер робіць праверку ў аддзеле па працы са зваротамі грамадзян Магілёўскага аблвыканкама, вывучае якасць працы з насельніцтвам. Пад асабілай увагай — калектывныя звароты грамадзян, якія трэба ўважліва разглядаць з выездам на месца. Другая задача — паглядзець, як мясцовыя органы ўлады працуюць са зваротамі, якія паступаюць з Адміністрацыі Прэзідэнта.

— Пра першы ўражанні пакуль казаць рана, — гаворыць Алена Міхаленка. — Уся інфармацыя будзе аб'юдаўлена, справаздачу будзе рабіць кіраўнік дзяржавы, па даручэнні якога робіцца маніторынг. Пра вынікі даведаецца і грамадскасць.

Каб вывучыць грамадскае меркаванне, у Магілёве і Бабруйску ў будынках, дзе месцяцца органы ўлады, і ў разлікова-касавых цэнтрах усталяваны спецыяльныя ўорны для ананімнага анкетавання. Сваё стаўленне да мясцовай ўлады маюць магчымасць выказаць і жыхары сельскіх раёнаў у сельвыканкамах.

У Магілёўскім райвыканкаме 1 чэрвеня ўвечары прымалі ўрны пасля першага дня анкетавання. Прадстаўнікі сельвыканкамаў перадавалі членам міжведамаснай рабочай групы запячатаныя скрыні. Многія з іх аказаліся пустымі. З 15 сельвыканкамаў паступіла толькі 10 анкет.

Людзям планавалі расказаць пра недахопы ў працы мясцовых органаў ўлады, выдзіць фармалізм, бюракратызм і валакіты, аднак палова анкет утрымлівала толькі пажаданні.

Пра што напісалі людзі? З аднаго аргарадка ў Магілёўскім раёне паскардзіліся на недаход працоўных месцаў, а таксама на бруд і адсутнасць пешаходных дарожак, што недаручальна, на думку заяўнікаў, для аргарадка. А мясцовым уладам пажадалі больш актыўных канкрэтных дзеянняў па паляпшэнні жыцця людзей, бо, маўляў, скаргі вясцоўцаў уважліва выслухоўваюць, але меры не заўсёды прымаюць.

У адной з вёсак паскардзіліся на дрэнную дарогу да могілак, якую размыла дажджамі. У другой — просіць наведць парадак з праездам да дому. Сяляне звяртаюць увагу на якасць пітной вады, транспартныя праблемы з-за вялікай адлегласці ад медыцынскіх устаноў і нават на духоўнае выхаванне маладога пакалення.

— Людзі звяртаюцца з набалелымі праблемамі, — гаворыць Алена Міхаленка. — Як заўсёды, шмат іх звязана з жыллёва-камунальнай сферай, якасцю будаўніцтва жылля, добраўпарадкаваннем. Група працягвае сваю працу, і я хачу пажадаць чыноўнікам больш уважлівага стаўлення да людзей, а грамадзянам — законнага вырашэння іх праблем.

Ілона ІВАНОВА.

РЭГІСТРАЦЫЯ ІНТЭРНЭТ-РЭСУРСАЎ У БЕЛАРУСІ БУДЗЕ БЯСПЛАТНАЯ

РЭГІСТРАЦЫЯ ўсіх інфармацыйных сетак, сістэм і рэсурсаў нацыянальнага сегмента сеткі Інтэрнэт будзе ажыццяўляцца ў Беларусі бясплатна. Такія інфармацыя з'явілася ўчора на афіцыйным сайце РУП «БелДІЗ».

Раней планавалася, што рэгістрацыя Інтэрнэт-рэсурсаў будзе варадзіцца на платнай аснове. Плата за рэгістрацыю аднаго Інтэрнэт-рэсурсу была ўстаноўлена ў памеры Вр16,8 тыс. (з улікам ПДВ).

Дзяржаўная рэгістрацыя Інтэрнэт-рэсурсаў прадугледжана пастановай Савета Міністраў № 644 ад 29 красавіка 2010 года «Аб некаторых пытаннях удасканалення выкарыстання нацыянальнага сегмента глабальнай камп'ютарнай сеткі Інтэрнэт». Яна ажыццяўляецца па заяўным прыпынцы на падставе заявы на рэгістрацыю, якая падаецца пастушычым Інтэрнэт-паслуг. Працэдуру плануецца завяршыць да 1 ліпеня гэтага года. У далейшым звесткі аб рэсурсах рэгістрацыя арганізацыя павінна будзе перадаць у Аператывна-аналітычны цэнтр пры Прэзідэнце Беларусі.

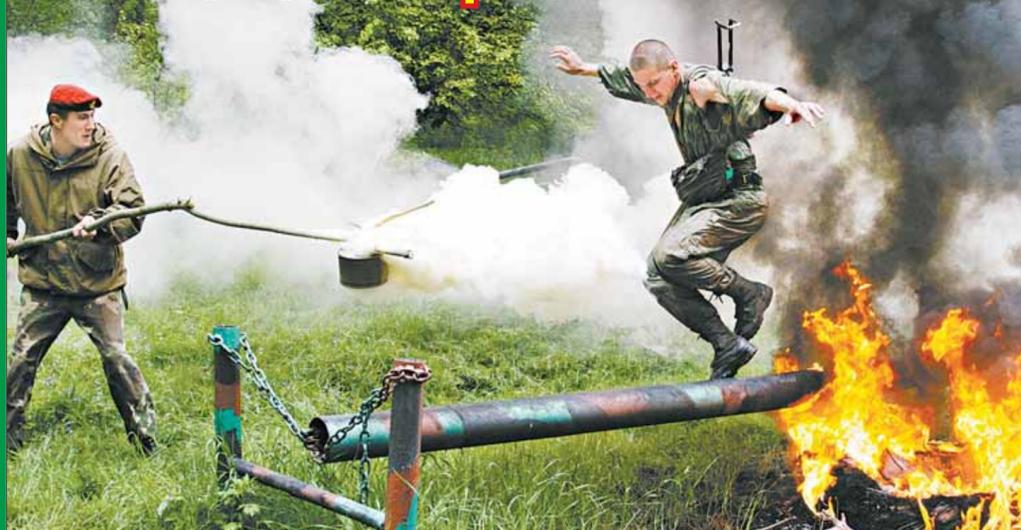
Пастанова № 644 прынята ў мэтах выканання ўказа № 60 «Аб мерах па удасканаленні выкарыстання нацыянальнага сегмента сеткі Інтэрнэт» ад 1 лютага 2010 года, якім прадугледжана абавязак дзяржорганаў і дзяржаўных арганізацый размяшчаць інфармацыю пра сваё дзейнасць на афіцыйных сайтах, забяспечваю іх эфектыўнае функцыянаванне і сістэматычнае абнаўленне. Інтэрнэт-карыстальнікі павінны свабодна і бясплатна атрымліваць інфармацыю аб рэжыме работы дзяржаўнага органа (іншай арганізацыі), паштовым адрасе, нумарах тэлефонаў яго даведачных службаў, парадку работы са зваротамі грамадзян і юрыдычных асобаў, аб адміністрацыйных працэдурах, якія ён ажыццяўляе, і інш.

Не зарэгістраваныя ў Гандлёвым рэестры Інтэрнэт-магазіны з 1 ліпеня пазбавяцца ліцэнзій

У Мінгандлі падкрэслілі, што ўсім уладальнікам Інтэрнэт-магазінаў неабходна не пазней за 30 чэрвеня гэтага года звярнуцца па месцы дзяржаўнай рэгістрацыі ў гарадскі або раённы выканаўчы камітэт, а ў Мінску — у мясцовую адміністрацыю з заявай, формы якой устаноўлены пастановай Мінгандлі № 12 і размешчаныя на афіцыйным сайце міністэрства (www.minfo.gov.by). Рэгістрацыя Інтэрнэт-магазінаў ажыццяўляецца бясплатна па заяўным прыпынцы на працягу аднаго рабочага дня з моманту падачы заявы.

БЕЛТА.

«ЗА НАС І ЗА СПЕЦНАЗ!»

Дзевяноста адзін прэтэндэнт уступіў у бескампрамісную барацьбу за права валодаць знакавым сімвалам спецназа ўнутраных войскаў — Крапавым бертама. Сёлета кваліфікацыйныя іспыты прайшлі ў чатыры этапы. Пераадоленне балота, вогненна-штурмавая паласа, капканы, стрэлы з кулямёта, аўтамата і пісталета, а таксама дванаццаціхвілінны спарынг — атрымаць Крапавы бертэ удалося 12 байцам — у параўнанні з мінулымі годам гэта лічба ўзрасла ўдвая. Усяго ж на сёння ў Беларусі каля 700 уладальнікаў гэтага своеасаблівага сімвала мужнасці вайскоўцаў ўнутраных войскаў МУС Беларусі.

Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ.

Кавалак Францыі ў Бялынічах

1 чэрвеня ў Бялыніцкай цэнтральнай раённай бальніцы пасля рэканструкцыі адчынілася дзіцячае аддзяленне.

Па словах галоўнага ўрача Віктара Пянькоўскага, бальніцу ў Бялынічах пабудавалі ў часы перабудоўкі, і дасюль тут не было капітальнага рамонту.

На дапамогу бялыніцкім дзецям прыйшлі французы: ад сувязі па адрадавальніцкай дзейнасці па чарнобыльскай праграме яны развіліся ў «Партнёраў дзеля будучыні». Менавіта так называецца арганізацыя, якую стварылі французскія сябры Бялынічах. Яе віцэ-прэзідэнт доктар Патрыс Какуэль знайшоў на радзіме спонсара для рэканструкцыі дзіцячага аддзялення. Выдаткавана 300

тысяч еўра хапіла не толькі на будаўнічыя работы, але і на закуп мэблі і медыцынскага абсталявання.

— Гэта гісторыя пачалася шмат гадоў таму, — сказаў на адкрыцці аб'ёмунага аддзялення спадар Какуэль. — Можна сказаць, што дзюжыцы аднаму дзіцяці мы пабудавалі мост паміж Бялынічамі і Францыяй.

Старшыня Магілёўскага аблвыканкама Пётр Руднік падзякаваў французскім дабрачынцам і падараваў бальніцы ад імя ўлады стаматалагічную ўстаноўку. Французы ж маюць новыя ідэі па супрааўніцтве з Бялынічамі і, у прыватнасці, аб стварэнні новых працоўных месцаў у малым горадзе.

Ілона ІВАНОВА.

ХРОНІКА АПОШНІХ ПАДЗЕЙ

БРЫТАНЕЦ СТРАЛЯЎ У ЛЮДЗЕЙ

Бязладную страленню ўчыніў залячачка адразу ў некалькіх гарадах у графстве Камбрыя на паўночным захадзе Вялікабрытаніі. У выніку нападу некалькі чалавек забітыя, ёсць параненыя.

У графстве была разгорнутая маштабная аперацыя па вышук залячачы, якая падарозіць у стралення на вуліцах адразу трох гарадоў. Жыхароў прасілі заставацца ў сваіх дамах да высвятлення сітуацыі. Па ўсіх участках быў распушчаны фотарабат падарознага — 52-гадовага мясцовага жыхара Дэррыка Берда. Праз некалькі гадзін пасля здарэння паліцэйскі знайшлі цела мужчыны, якое, мяркуюцца, і належыць «стралку».

СВЕТ УЗБОРВАЕЦЦА РЕКОРДНЫМІ ТЭМПАМІ

За апошнія дзевяць гадоў ваенныя выдаткі ў свеце выраслі амаль напалову. Па падліках шведскіх экспертаў, летась усе краіны свету выдаткавалі на ўзбраенне больш як 1,5 трыльёна долараў. Такія звесткі апублікаваныя ў штогодніку SIPRI Yearbook 2010.

Як адзначае Статкоўскі міжнародны інстытут даследавання праблем міру (SIPRI), усветныя фінансавы крызіс практычна не адбіўся на сусветным гандлі зброяй. 65% ўсіх дзяржаў толькі краіны з найбольшымі ваеннымі выдаткамі назменна ўтрымліваюць Злучаныя Штаты — на іх долю прыпадае 54% росту ўсіх сусветных ваенных выдаткаў. Услед за Амерыкай у чаргу за нарощваннем узбраення ўсталі Кітай, Францыя, Вялікабрытанія, Расія, Японія, Германія, Саудаўская Аравія, Індыя, Італія.

ЯРАСЛАЎ КАЧЫНСКІ ПАЛІЧЫў ДАНЫЯ ЧОРНЫХ СКРЫНЬІ БЕСКАРЫСНЫМІ

Лідар польскай партыі «Права і справядлівасць» і брат загінулага прэзідэнта краіны Леха Качыньскага Яраслаў заявіў, што публікацыя стэнгаграм чорных скрыняў прэзідэнцкага самалёта, які разбіўся пад Смаленскам, не прынесла ніякіх вынікаў.

Паводле слоў Качыньскага, са стэнгаграм «нічога не вынікае», а прычыны катастрофы па-ранейшым застаюцца «цалкам нявысветленымі». 31 мая Расія перадала Польшчы копіі запісаў чорных скрыняў, а на наступны дзень польскі бок прыняў расшэнне

аб публікацыі даных у Інтэрнэце. За апублікаванне стэнгаграм выступаў, у прыватнасці, і Яраслаў Качыньскі. Аднак, азнаёміўшыся з запісамі, палітык прыйшоў да высновы, што даныя чорных скрыняў так і не адказалі на пытанне, чаму цяжка прыняць рашэнне садзіцца пад Смаленскам, наглядзячы на неспрыяльныя ўмовы надвор'я.

ЛІТВА ПРЫЗНАЛА ЧЛАСНАСЦЬ ГРУЗІ

Літва падтрымала тэрытарыяльную цэласнасць Грузіі. Адпаведную рэзалюцыю прыняў у аўтарак Саюз дзяржаў па пазаргаровым пасяджэнні.

У падтрымку гэтага рашэння прагаласавала 55 парламентарыяў. Супраць выступілі ўсяго дзевяць дэпутатаў, а яшчэ 23 прадстаўнікі Саюза ўстрымаліся. Прызнанне Расіяй незалежнасці Абхазіі і Паўднёвай Асеці дэпутаты паставалі лічыць «пазараправавым». У адпаведнасці з прынятым дакументам Літва парэкамендавала аднавіць юрысдыкцыю Грузіі на тэрыторыі Абхазіі і Паўднёвай Асеці для ўзнаўлення міру і беспекі ў зоне канфлікту. Союз таксама палічыў, што Расія павінна вывесці свае войскі з тэрыторыі Грузіі. Рашэнне Літвы ўжо асудзіла Расія.

НА УКРАЇНЕ ЗНОЙДЗЕНЫ ЗАПАСЫ ГАЗУ НА 1500 ГАДОЎ

Група нямецкіх і украінскіх навукоўцаў разведала ва Украінскай эканамічнай зоне Чорнага мора залежы газадаратаў — лёду, які ўтрымлівае газ метан.

Па папярэдніх ацэнках, вылучыны запасы метану роўныя мінімум 100 гадавым здыбчым метану ва Украіне. Гэтымі запасамі можна забяспечыць краіну энергіяй на 1500 гадоў. Навукоўцам удалося распрацаваць тэхналогію здабычы газу з газадаратаў, перадае Інтэрнэт-выданне zak.net. Калі ўрад зможа прыцягнуць фіндаўтару да распрацовак радовішчаў, Украіна атрымае прамысловы газ ужо праз некалькі гадоў, лічаць даследнікі.

НЕМЦЫ ПАКУТЮЦЬ АД ЗАЛІШНЯЙ ВАГІ

Кожны другі жыхар ФРГ пакутуе ад залішняй вагі, паведаміла FOCUS са спасылкай на апублікаваныя за 2009 год звесткі федэральнага статыстычнага ведамства краіны. Залішняя вага ёсць у 60% нямецкіх мужчын і 43% жанчын, а гэта складае 51% насельніцтва ФРГ.

Людзі, якія знаходзяцца ў шлюбе, а таксама удаўцы хварэюць на атлусценне нашмат часцей, чым адзіночкі. Так, сярод жанчатых мужчын залішняя вага назіраецца ў сямі з дзясці. Для замужніх жанчын гэтая доля складае 46%. Сярод адзіночкі немцы назіраюцца зваротная тэндэнцыя: 56% халасцужкоў і 69% незамужніх жанчын маюць нармальную вагу. Доля адзіночкі жанчын, якія пакутуюць ад залішняй вагі, амаль у два разы менш, чым замужніх, і складае каля 25%.

РАКАВОЕ СКРЫЖАВАННЕ

На скрыжаванні Варшаўскай шашы і вуліцы Ковельскай у Брэсце сутыкнулі дзве аўтамашыны. Кіроўца «Мерседэса», грамадзянін Расіі, не пацярпеў, а вадзіцель «Гольфа», 30-гадовы брастаўчанін, загінуў на месцы. У «Гольфе» было яшчэ двое дзяцей: 9-гадовы хлопчык з траўмамі дастаўлены ў дзіцячую бальніцу, а 2-гадовая дзюччынка знаходзіцца ў рэанімацыі.

Яна СВЕТАВА.

РОЗГАЛАС

АПОШНЯЯ ІНФАРМАЦЫЯ СУТАК

З 17 ЧЭРВЕНЯ ПАЧЫНАЕЦЦА РУХ АЎТОБУСАЎ ПА МАРШРУЦЕ МІНСК — КАЛІНІНГРАД

З 17 чэрвеня пачынаецца рух аўтобусаў умяшчальнасцю 40 пасажырскіх месцаў па маршруце Мінск — Калінінград праз Вільнюс, Марыямполе, Гусев, Чарняхоўск. Як паведамілі ў дзяржаўным падпрямстве «Мінсктранс», з Мінска аўтобусы будуць адпраўляцца ў рэйс ад аўтавакзала «Усходні» ў 5.40, ад дыспетчарскай станцыі «Дружная» ў 6.00 па панядзелках, чацвяргях і суботах, з Калінінграда ў беларускую сталіцу — у 13.30 па аўторках, пятніцах і нядзелях.

Андрэй ПЯТРОЎ, «Мінск—Навіны».

МІНЧАНЕ ЎСЁ БОЛЬШ ГРОШАЙ АДПРАЎЛЯЮЦЬ НА БАНКАЎСКІЯ ЎКЛАДЫ

У першым квартале 2010 года штомесечныя грашовыя расходы сталічных сем'яў у сярэднім склалі 2 мільёны 38 тысяч рублёў. Пра гэта паведамілі ў Галоўным статыстычным упраўленні горада са спасылкай на звесткі выбарачнага абследавання хатніх гаспадарак. У сярэднім на пакупку прадуктаў харчавання, аплату тавараў і паслуг мінскага сям'я штомесця траціла 1 мільён 659 тысяч рублёў. У прыватнасці, доля расходу на харчаванне склала 38,3 працэнта, набыццё нехарчовых тавараў — 32,3 працэнта, аплату паслуг — 27,2 працэнта. Астатнія грошы накіроўваліся на ўклады і зберажэнні, аплату падаткаў і ўзносаў, асабістую падсобную гаспадарку і іншыя расходы. У статыстычным аддзяленні, што ў параўнанні з аналагічным мінулагоднім перыядам значных змяненняў у структуры грашовых расходаў мінчан у першым квартале 2010-га не адбылося. Найбольш значна змянілася толькі доля сродкаў, якія накіроўваюцца на банкаўскія ўклады і зберажэнні. Яна склала 9,5 працэнта, павялічыўшыся на 3,7 працэнтнага пункта.

Алег ПАХОЛКІН, «Мінск—Навіны».

«КІРМАШ» ПАВАЛІЎСЯ

Некаторыя нязручнасці дзевяцця перажыць стаўбоўскім гандлярам і наведвальнікам гандлёвага цэнтру «Кірмаш». У будынку, што ўзводзіўся дзясці ў пачатку мінулага стагоддзя ці то ад старасці, ці ад недагляду завалілася частка фасаднай сцяны. Абураўшэнне адбылося ўначы, таму, на шчасце, ніхто не пацярпеў.

Навіны Беларусі і замежжы ў рэжыме on-line на сайце «Звязда» — www.zviatda.by

ПРЫЁМНАЯ КАМПАГІЯ-2010 ЦТ: РУСКАЯ МОВА — 105 ТЫСЯЧ, БЕЛАРУСКАЯ — 67...

НАГЛЕДЗЯЧЫ НА змяненне ў гэтым годзе колькасці выпускнікоў агульнаадукацыйнай школы на 10,8 тысячы чалавек, колькасць ахвотнікаў прайсці цэнтралізаванае тэсціраванне змяншалася зусім нязначна — прыкладна на дзве тысячы чалавек у параўнанні з папярэднім годам. У адвядзеныя для рэгістрацыі тэрміны (з 3 мая па 1 чэрвеня) пункты рэгістрацыі на цэнтралізаванае тэсціраванне наведвала крыху менш чым 173 тысячы чалавек, а колькасць выдадзеных пропускаяў перавысіла 470 тысяч.

Як заўважыў у гутарцы з журналістам «Звязды» дырэктар Рэспубліканскага інстытута кантролю ведаў Мікалай ФЯСЬКОЎ, сёлета абітурыенты якія ніколі рэгуламерна размеркаваліся па ўсіх дні рэгістрацыі. Прада, некаторыя з іх адклалі свой візіт у пункты рэгістрацыі на апошні дзень — 1 чэрвеня.

— Мы ўжо даўно не здзіўляемся, калі маладыя людзі з'яўляюцца на парозе пунктаў рэгістрацыі ў апошні дзень літаральна перад іх закрыццём. Прычыны з года ў год знаходзіцца з дзясціма маладымі людзьмі, якія прыходзяць у пункты рэгістрацыі ў першы чэрвеньскія дні і пачынаюць эмацыянальна даказваць, што яны нічога не чулі ці забыліся пра тэрміны рэгістрацыі. Спрабуючы прывесці вельмі важныя, на іх погляд, прычыны, — паведаміў Мікалай Фяскоў. — Кожны год мы тлумачым, што пры рэгістрацыі на цэнтралізаванае тэсціраванне абітурыент павінен паказаць дакумент, які сведчыць яго асобу: пашпарт, від на жыхарства, пасведчанне бж-жанца ці афіцыйную даведку, якая выдаецца органамі ўнутраных спраў у выпадку страты ці крадзяжы дакумента, які сведчыць асобу. Прычыны пашпарт не павінен быць пратэрмінаваным. Але што мы назіраем у рэчаіснасці: прыходзіць абітурыент, у якога тэрмін дзевяціна пашпарта закончыўся год таму. Другі абітурыент спрабуе выклікаць спачуванне ў рэгістратару, паведаміўшы ім жаслаўнае гісторыю пра тое, што яго пашпарт знаходзіцца ў пасольстве для адкрыцця візы. Але ж, дарэчы, вы ўжо разбіраецеся, што для вас больш важна: гарантаваны летні адпачынак з адкрытай візай ці здача экзаменаў у ВНУ? Чаму вы напярэдні рэгістрацыі аддаеце свой пашпарт у пасольства, турфірму ці вырашаеце нарэшце яго абмяняць у пашпартным стале? Некаторыя спрабуюць зарэгістравацца ўвогуле па вадзіцельскіх пасведчанні, якое для рэгістрацыі не падыходзіць. Няхай бы паспрабавалі праехаць праз мяжу з пратэрмінаваным пашпартам ці па вадзіцельскіх пасведчанні... Дык адкуль такое несур'ёзнае стаўленне да прыёмнай кампаніі?

Мікалай Фяскоў паведаміў, што самай масавай дысцыплінай цэнтралізаванага тэсціравання, які ў папярэднія гады, будзе матэматыка, куды зарэгістравалася больш за 118 тысяч чалавек. Летась ахвотных было крыху менш — каля 116 тысяч. Можна меркаваць, што гэтак павелічэнне можа быць звязана з ростам цікавасці з боку абітурыентаў да тэхнічна-тэхналагічнай спецыяльнасці, якое назіраецца ў апошнія гады...

Другой па масавасці дысцыплінай стала руская мова, куды зарэгістравалася больш за 105 тысяч абітурыентаў. А вось беларускую мову пажадала здаваць толькі крыху больш за 67 тысяч чалавек, хоць яшчэ

Як ператварыць шэрыя дажджлівыя будні ў яркія сонечныя дні — дакладна ведаюць у народнай мастацкай студыі «Шар» з Магілёва. Выстава дзіцячых малюнкаў адкрылася ў Магілёўскай выставачнай зале.

Кожны малюнак — шчыры мастацкі твор. Звычайны тэма набываюць у маленькіх мастакоў зусім новае гучанне: Аляксандр Пушкін прыняў выгляд Эліса на фоне вясёлкі, ветлівы кот не спяшацца праглынуць дэсерт з аветнай вішанькай, чётарогка пльвуць дзіўныя рыбы-сцяроўкі, дзіцячына мые валасы ў душы модным шампунем, беларусачка ў полі танцуе з зайцамі, маршал Жукаў на партрэце гагоўска не па-ваеннаму разгубіўся, шкідлівы голуб скраў у хлопчыка наймацейшы хот-дог, мышы натоўпам прыйшлі да ката на дзень нараджэння...

Кіраўнік мастацкай студыі «Шар» Наталія ТАЛАНТАВА і яе выхаванцы.

Ксенія Вараб'ева, якой толькі 6 гадоў, намалювала свайго анёла: — Гэта прыгожая і добрая дзіцячына з крыламі, якая дапамагае мне ў школе, — патлумачыла юная мастаца.

Народная мастацкая студыя «Шар» малюючы выставы адзначыла сваё 10-годдзе. Работы яе выхаванцаў адзначаюцца шматлікімі ўзнагародамі на прэстыжных конкурсах і фестывалях. Але ўсё ж самая вялікая адметнасць студыі ў тым, што ў яе прымаюць усіх дзяцей і вельмі класна стаяць да іх незвычайных творчых ідэй.

Кіраўнік студыі «Шар» Наталія Талантава заклікае дзяцей вольна выявляць свае пачуцці і спраўджаць фантазію:

— Я хачу бачыць усіх дзяцей здаровымі і радаснымі. І няхай бацькі дазваляць ім малюваць неба ў кветках і сніжх жарыстаў. У годдзю творчасці і дзіцяства трэба заходзіць з добрым сэрцам і адкрытай душой!

Ксенія Вараб'ева і яе добры анёл. Лёна ІВАНОВА. Фота Ірыны САВОСІНАЙ.

ТЭЛЕФАНУЙ, КАБ ПАЧУЦЬ СТАРЫЯ КАЗКІ НА НОВЫ ЛАД

Да Міжнароднага дня абароны дзяцей філіял «Мінская гарадская тэлефонная сетка» РУП «Белтэлекам» падрыхтаваў падарунак для самых маленькіх сваіх абанентаў. З 1 чэрвеня калекцыю казак службы «196» папоўняць байкі, казкі Карнея Чуюкоўскага і старыя казкі на новы лад.

— Шмат пакаленняў дзяцей вырастае на казках Карнея Чуюкоўскага. Бясспрэчна, гэта класіка дзіцячай літаратуры. Разам з тым, дынамічнасць, логіка, гумар і цудоўная мова гэтых казак робяць іх цікавымі і для сучасных дзяцей, — упэўнена намеснік дырэктара філіяла па продажы і абслугоўванні кліентаў Таццяна ТРЫПУЦЕНЬ. — У нашай казачнай фанатэцы з'яўляцца таксама і байкі, якія даюць падставу і пасмяяцца, і паразважаць. А казкі на новы лад будуць цікавыя не толькі для дзяцей, але і для дарослых. У іх, напрыклад, Калабка не з'ядаюць, у трох парастак таксама некалькі іншых гісторыяў... а «Крошечка-Хаврошечка» мае сваю «біяграфію»...

Зараз фанатэка службы «196» змяшчае больш як 270 казак і легенд народнага свету, ёсць у ёй казкі з працягам, дзіцячыя песні і нават інтэрактыўная казка, сюжэт якой залежыць ад абанента, які тэлефануе.

Абаненты з танальным наборам нумара маюць магчымасць з дапамогай галасавых падказак выбраць казку на свой густ. А для абанентаў, якія карыстаюцца тэлефонам з імпульсным наборам нумара, казкі для праслухоўвання змяняюцца кожную гадзіну. Аўтанумар «196» працуе кругласутачна. Кошт паслугі складае 77 рублёў за хвіліну.

Надзея НИКАЛАЕВА.

Без маралі няма духоўнасці

У Баранавічах прайшло пасяджэнне «круглага стала» «Місія жанчын ў духоўна-маральнай развіцці грамадства».

Актыў ГА «Беларускі саюз жанчын» сумесна з прадстаўнікамі дзяржаўных органаў улады, Беларускай Праваслаўнай Царквы, вучонымі і інш. абмяркоўвалі пытанні аб ролі жанчын у сучасным жыцці, яе ўплыў на грамадскія працэсы і магчымасці палітычнага маральнага стану грамадства праз духоўнае станаўленне асобы.

— Ёсць гістарычна-глыбінныя традыцыі ўшанавання жанок-міраносіц, іх ахвярнай любові, адданасці, адказнасці. Яны ў апошні час некалькі забытыя, — лічыць старшыня Беларускага саюза жанчын Надзея ЕРМАКОВА. — Але радуе тое, што гэтыя традыцыі сёння адраджаюцца ў Беларусі.

У дыскусіі ў рамках «круглага стала» прынялі ўдзел палітыкі, навуковцы, святары. Так, у сваім выступленні пратэарэй Пінскай Епархіі Храма Нараджэння Прасвятой Багародзіцы Георгій Мацкевіч спыніўся на некаторых аспектах духоўнасці сям'і.

Жанчына павінна быць міраносцай у жыцці — несці мір сваёй сям'і, хатняму ачагу, быць апорай мужу. Дарчы, святар звярнуў увагу на адну акалічнасць. Біблейскае выказанне «навеі Гасподзь Бог на чалавека моцны сон і, калі ён заснуў, узью ад яго з рабурт і закрыві тое месца плошчю» неабходна трактаваць крхну інакш — узью не рабыню, а грань.

Захаваць сям'ю, пазбегнуць негатыўных з'яў у грамадстве, спыніць сіроцтва можна толькі агульным намаганнем.

На пасяджэнні прагучала думка, што без маралі няма духоўнасці. І гэта так, бо духоўнасць складаецца з культуры народа, яго гісторыі, рэлігійнасці і неабходна разглядаць гэтыя складнікі як адно цэлае.

Удзельнікі «круглага стала» наведлі Моўчадскую школу-інтэрнат у Баранавічскім раёне, дзе сустрапілі з дзецьмі, педагогамі і выхавальнікамі. А пасяджэнне прайшло ў санаторыі «Магістраль».

Сымон СВИСТУНОВІЧ. Фота аўтара.

ПАМ'ЯТАЮ, у дзяцінстве бацькі часам мяне «палохалі»: не будзь слухачка, аддадзім у інтэрнат. І гэта спрацоўвала — у інтэрнат не хацелася. Аднапавярховы шэры будынак знаходзіўся на ўскрайку гарадка, і перыядычна мы, дзеці «нармальныя», бегалі ўпатайкі глядзець на «інтэрнатаўскіх», калі іх вывозілі на прагрук. Знешне яны практычна нічым не адрозніваліся ад нас — тыя ж сінія школьныя касцюмчыкі, карычневая сукенкі, фартушкі... І ўсё ж за агароджай шэрага будынка былі іншы свет, існавала іншае жыццё — жыццё без бацькоў. А значыць, думалася нам, без цацак, кніжак і цукерак. Мы шкадавалі «інтэрнатаўскіх», але пазбягалі і баяліся іх, дакладней, іх свету, у якім адсутнічаў галоўны складнік жыцця — любоў таты і мамы.

Такое, ці амаль такое ўспрыняцце вярнулася да мяне толькі на імгненне — калі трапіла на тэрыторыю сталінай школы-інтэрната № 5 для дзяцей, якія засталіся без бацькоўскай апекі...

«Калі мой тата быў жывы, мама не піла...»

Рознаўзроставаыя выхаванцы палолі клумбы — спакойна, з веданнем справы і без усялякіх пануканняў і вокрыкаў дарослых. Спецыяльна звярнула ўвагу на дзіцячую вопратку — адзенне як адзенне, у такім усе падлеткі ходзяць: джынсы, яркія маечкі, курткі. Ніякіх «сіроцкіх» кашул і змочных сукенкаў... На ўваходзе ў будынак хлопцаў гадую чатырнаццаці ветліва павітаўся і, прытрымліваючы дзверы, прапусціў мяне наперад.

...Кабінет дырэктара інтэрната Наталіі Шарапавай — на першым паверсе. У школе яна працуе з 84-га года, дырэктарам — з 95-га. У свой час, прызначыўшы Наталію Уладзіміраўна, ёй было страшнавата сюды пераходзіць, тым больш пасля працы ў дзіцячым садку. Тады школа-інтэрнат ішчэ не мела статусу ўстановы «сіроцкага» тыпу. Сюды хоць і накіроўвалі дзяцей з няўдалых сем'яў, аднак іх мамы і таты не былі пазбаўленыя бацькоўскіх правоў... Сёння ў школе-інтэрнат № 5 жывуць і вучацца спрэсіроты. Прычым тых, у каго намерлі бацькі, адзінікі. Першаважная большасць — сіроты сацыяльнай паліцыі. Ад некаторых мамы адмовіліся яшчэ ў раддоме. Іншыя пачыналі жыць у класе 6-7-м, пасля таго, як іх бацькоў пазбавілі самага галоўнага права — выхоўваць сваіх дзяцей.

— І яны, напэўна, самыя цяжкія, — тлумачыць Наталія Уладзіміраўна. — Калі маці ці бацька здраджваюць маленькіх дзіцяці, яно яшчэ нікога не ўсведамляе. А вось дарослыя дзеці добра памятаюць нармальнае жыццё: «Калі мой тата быў жывы, мама не піла». А потым тата памёр ці знайшоў іншую жанчыну, мама загарыла, і дзіця стала ёй непатрэбным...

Тым не менш выхаванцы школы-інтэрната вельмі востра ўспрымаюць крытыку ці, не дай Бог, знявагу ў адрас бацькоў. Гэта ідзе не толькі ад сапраўдных эмоцый, з'яўляе віну на аднакласнікаў: маўляў, яны мяне б'юць.

Па вызначэнні ўрачоў, у хлопчыка відэаочныя праблемы з псіхай, ад інтэлект пры гэтым захаваны, таму ў спеціалізаванай для дзяцей з разумовымі адхіленнямі яго не бяруць.

— Пакуль Эрык нікога не параніў, яго нельга прызнаць сацыяльна небяспечным. Таму ён знаходзіцца заўсёды ў кабінетах дырэктара і ў кабінетах выхавальнікаў, а не ў класе.

СВЕТ ВАЧЫМА ДЗЯЦЕЙ

У Дзень абароны дзяцей мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой» праводзіць акцыю «Малююць дзеці». 70 школьнікаў з Брэста і вобласці правядуць сеанс адначасовага малюнка на розных тэмы. Лепшыя работы будуць вызначаны ў пляці намінацыяў. Іх аўтары атрымаюць прызы.

Яна СВЕТАВА.

КРОК НАСУСТРАЧ...

колькі ад агульнапрынятай устаноўкі: маму трэба любіць. Педагагі не імкнучыся разбураць дзіцячыя ілюзіі. Аднак падчас сур'ёзнай выхаваўчай гутаркі могуць адкрыта спытаць у юнага парашальніка дысцыпліны: няўжо ты хацеў бы пайсці па шляху сваіх бацькоў?... Ніхто з дзяцей гэтага не хоча. Аднак, сумна жартуючы педагогі, гены — не педэкулітэ, іх не выведзеш.

«Моцны арэшак»

З Эрыкам, васьмігадовым выхаванцам школы-інтэрната, я пазнаёмілася асабіста. Пакуль мы з Наталіяй Уладзіміраўнай размаўлялі, ён двойчы забягаў у кабінет (дзверы ў дырэктара заўсёды адчыненыя), падыходзіў да стала і ўважліва мяне разглядаў.

Эрык — асобная гісторыя, «моцны арэшак» для ўсяго педкалектыву. Ён жыве выключна па сваіх правах і па сваіх, нікому не вядомых законах. Можна папросту сарваць перахлапчанае ўрок, раптоўна пачаць крычаць ва ўвесь голас... Можна пераклічыць парту, а можа падбегчы да акна і сцягнуць фіранкі разам з карнізам. А яшчэ Эрык навучыўся выклікаць у сябе насыва крывацёк. Запырскваючы падлогу крываё, ён учыняе сапраўды гвалт, а калі збягаюцца дарослыя, тут, — тлумачыць Наталія Уладзіміраўна. — І нам даводзіцца з ім працаваць, хоць гэта вельмі складана. Калі хлопчык пачынае крычаць і перахладжаць іншым — а гэта здарэцца часта — я забіраю яго да сябе ў кабінет. Але ён і тут верацьчы так, што барабаньня перапонкі не вытрымліваюць.

Любіць... насуперак

Тахі, як Эрык — невыпраўны — у школе не шмат, хоць частка дзяцей трапляе сюды пасля калоніі. Кожны з іх — гэта міна заповаленага дзеяння: ніколі не ведае, калі выбухне... Многія з іх часта часу выроўнаюць — дзякуючы ў асноўным доўгагадзённаму і прафесійным навыкам педагогаў (у якіх свае падыходы, заснаваныя часам больш на інтуіцыі, чым на метадыках і тэхналогіях). Многія, але, зразумела, не ўсе.

— Былае, глядзіш на дзяцей — складаных, яршыстых, праблемных — і друмаеш аб тым, праз якія выпрабаванні ім давядзецца прайсці!.. Не кожны дарослы змог бы такое вынесці. Пры гэтым яны ўсё ж застаюцца дзецьмі — замкнёнымі, заціснутымі, запалоханымі, часта аздобленымі. Але разам з тым здольнымі мяняцца, аддаваць, цягнуцца да нармальнага жыцця, — кажа Наталія Шарапава.

З кожным «новенькім» яна абавязкова знаёміцца асабіста. Запрашае да сябе ў кабінет для размовы. Характарыстыку з апошняга месца знаходжання загадае не чытае — прычыніова. «Ведаеш, — кажа навічкі, — усё, што адбывалася з табой да сённяшняга дня, мяне не цікавіць. Мы з табой пачнём жыць».

Лепшая вучаніца Алеся СЯБЕР.

Лепшая вучаніца Алеся СЯБЕР.

Ружовыя міліцыянеры

На зялёным пагорку ў Пячэрску прыляпілася СОС-дзіцячая вёска. Прыгожая, добраўпарадкаваная, нават ляльчаная. Магілёўская СОС-вёска — трэцяя ў Беларусі, і цяпер у ёй жывуць 18 дзяцей з 5 маці.

У адміністрацыйным будынку вольна бегаюць дзеці. Дзяцінчыкі ў адзенні моднага ружовага колеру круціцца каля рабочага стала Паўла Казеі. Дырэктару малых відавочна зусім не перахладжаюць.

— Давяце я вас лепей пазнаёмлю, — прапановуе Павел. — Вось гэта Алеся, ёй 8 гадоў. Яна з'яўляецца быць «міністрам міліцыі». Забірае, што пад яе кіраўніцтвам усе міліцыянеры будуць добрымі і насіць ружовую форму. Сяброўку Алеся завуць Маша, яна таксама марыць пра міліцыю ў будучыню.

Многія з выхаванцаў дзіцячых дамоў хоць і абраць прафесію, якая звязана з сілай і правам, каб была беспэка.

Алеся і Маша раней жылі ў дзіцячым доме, які месціцца непадалёк. Цяпер яны жывуць у СОС-маці ў няхай і суратных сем'ях, але ўсё ж набліжаны да натуральнага выхавання.

— Нам лепей тут жыць, таму што тут дамы, а там былі памшканы, — дзяцінчыкі спрабуюць патлумачыць перавагі СОС-вёскі.

Дарослае дзіцяцтва

Харчаванне тут п'яцэразавае, з разліку 11 тысяч рублёў на чалавека ў дзень (або 330 тысяч у месяц). Зыходзяць з сённяшніх рэалій, не так і мала. Хаця... Гадзіны праз дзве пасля вячэры ў пакоях пачынаецца чацяцце: хлеб ці батон застаюцца з поплудніка, а варэнне ім прыносяць з дому выхавальнікі ці настаўнікі.

Дырэктар школы-інтэрната № 5 Наталія ШАРАПАВА з выхаванцамі.

це з чыстага аркуша. Лчы, што ты нарадзіўся наноў, і ўсё далейшае залежыць толькі ад цябе. Ну і крышачку ад нас».

Самеае складанае для педагога — заслужыць іх давер, прымусяць паверыць, што ў гэтай установе дарослым не ўсё адно, па якой дарозе крочаць іх выхаванцы. Якім чынам? Адак проты да банальнага: дзяцей неабходна любіць — насуперак усму і часам нават без узаемнасці. Любіць з самага пачатку, не зважаючы на іх «генетыку», на іх не вельмі светлае мінулае, сумнеўныя сувязі і крымінальныя схільнасці.

У слова «любіць» тут укладваюцца розныя адценні і паняцці: павага, разуменне, дабрыня, патрабавальнасць... Адушаюць аб'якаваці. Душунае «пранікненне»... Можна называць гэта пар-рознама, але настайнікі і выхавальнікі, якія не ўмеюць любіць дзяцей, у школе-інтэрната № 5 не затрымліваюцца. Прыняўшы чалавека на працу, Шарапава п'юны час нават не імкнучыся запамінаць яго імя. Дзеці праз паўгода, калі новы работнік не спалохаваў нагрукз і не збег у больш спакойнае месца, яна можа з палёгкай уздыхнуць: наш чалавек...

Установа адкрытага тыпу

А на першы погляд, школа-інтэрнат жыве звычайным, дастаткова ўпарадкаваным жыццём. У 7 гадзіны

ужо рыхтуюцца папоўніць шаэрні падпалечныя Наталіі Шарапавай. Так што клопатаў у педагогаў і выхавальнікаў прыбывае... Шчыра кажучы, ім не прывыкаць. Не прывыкаць прыходзіць на працу ранкам, а пакаціць інтэрнат пазна ўвечары. Не прывыкаць увесць час шукаць спонсараў для вырашэння «глабальных» матэрыяльных праблем і выкрываць грошы з уласнай кішэнкі на «добрая» прыклад, на цукеркі!.. Не прывыкаць выправаджаць за дзверы невяржорых бацькоў, адказваць на начныя званкі з міліцыі, выслухоўваць неверагодныя гісторыі, адрашчыць праду ад хлусні, выціраць слёзы і соллі, вырашаць сотні бытавых праблем, абдавацца ад «нападак» жыхароў суседніх шматпавярховікаў... Не прывыкаць, нягледзячы на ўсё вышэйпералічанае, любіць сваіх няпростых выхаванцаў.

...Сёння дзеці разам з настаўнікамі збіраюць матэрыял для праекта пад назвай «Пра іх не напісана кнігі» — пра лепшых педагогаў, якія аддалі і таленты і шмат гадоў. Калі атрымаецца завяршыць «кнігу» праз некалькі месяцаў (якраз да 50-гадовага юбілею навуцальнай установы), гэта будзе лепшым падарункам педагогам ад іх удзячных вучняў.

Жыві, студэнт!

У інтэрнаце ёсць свой басейн, транжорная зала, баскетбольная і валебольная пляжыці... Тут працуюць свой цырульнік, свой майстар па рамоне абутку і швацка... М'яне, напрыклад, уразіла арганізаванае на базе школы-інтэрната аддзяленне таке так званай псыліяінтэрнатаўскай адаптацыі. Па пераплачачковай задуме яно стваралася для сваіх жа выпускнікоў, якія паступілі ў вышэйшыя навуцальныя установы. Менавіта яны атрымлівалі права пераўтварэння асялення ў адрамантавання, прыгожа аздобленае, утульнае пакоі і на цэлых пяць гадоў забываліся аб «кватэрным пытанні».

Дзень дзяцей

У СОС-вёсцы чачаюць 1 чэрвеня. Прагнуць пачаць лета, волі і адпачынку.

На свята да дзяцей прыедзе спецыяльны аўтобус для вясёлых гульняў, а дарослых педагогаў і выхавальнікаў павярнуцца да ўласных дзяцей.

— Мы чым занятыя па жыцці? Зарабляем грошы, — пытаецца і тут жа адказвае Павел Казіко. — Пакуль у нас шалёны рытм жыцця, дзеці гадуюцца самі па сабе. Таму прапаную 1 чэрвеня не спяшацца ў абараняць усіх дзяцей, а павярнуцца да сваёй сям'і і паглядзець, што ў іх можаце зрабіць для ўласнага дзіцяці. Гэта не прынясе гучнага піру, але будзе душэўна.

Залатая рыбка СОС-маці Ларыса Марцінкевіч

прыехала ў Магілёў з Ліды і стала першай маці ў новай СОС-вёсцы. Яна — настаўніца малодшых класаў, працавала сацыяльным педагогам і ніколі не заставалася абыхаваючай да дзяцей з праблемных сем'яў. Ларыса мае двух дарослых сыноў, а цяпер знайшла сабе новую справу, якая ёй па душы.

— Я не хачу гучна казаць пра вялікую любоў да дзяцей: здарэцца, і яна мінае, калі пачынаюцца праблемы, — шчыра гаворыць жанчына. — Аднак мне хочацца быць падтрыманай і прыносціць ім карысць.

Сям'я Ларысы займае палову вялікага катэджа: вялікая гасціўня запоўненая мэбляй спакойнага

раніцы пад'ём і сняданак, у 9 гадзін пачынаюцца ўрокі, у 14.30 — абеда... З 17 гадзін — самападрыхтоўка. Увечары можна адпачыць, схадзіць на прагрук, паглядзець тэлевізар... Інтэрнат — на гэту акалічнасць усё мае суразмоўчы звар'т асабліва ўвагу — не з'яўляецца ўстановай «закрытага тыпу», як, магчыма, нехта лічыць. Дзеці ходзяць у парк, у кіно, у тэатр, да іх прыязджаюць сявакі і сябры... Інтэрнатаўскія дзяцінчыкі сустракаюцца з «гарадскімі» хлопцамі, інтэрнатаўскія хлопцы запрашаюць у гасці дзяцінчыкі з іншых навуцальных устаноў. Гэта жыццё, якое ў будзённым сэнсе нічым не адрозніваецца ад жыцця звычайнай сям'і. У 21.00 усё выхаванцы павінны знаходзіцца ў корпусе, за выключэннем вучняў выпускных класаў, якія пазна вяртаюцца з падрыхтоўчых курсаў. У 22 гадзіны — афіцыйны адбой, што азначае не стаяць сон, колкі цішыню.

Харчаванне тут п'яцэразавае, з разліку 11 тысяч рублёў на чалавека ў дзень (або 330 тысяч у месяц). Зыходзяць з сённяшніх рэалій, не так і мала. Хаця... Гадзіны праз дзве пасля вячэры ў пакоях пачынаецца чацяцце: хлеб ці батон застаюцца з поплудніка, а варэнне ім прыносяць з дому выхавальнікі ці настаўнікі.

— Цяпер у аддзяленні жывуць не толькі тыя, хто паступіў у інстытут ці ўніверсітэт (паколькі такіх няма тут), але і навуцныя каледжаў ці ПТВ, таксама нашы выпускнікі, якія не змаглі забяспечыць інтэрнатам па месцы вучобы. Але «жылплошчу» мы выдзяляем далёка не ўсім ахвотным, таму што аддзяленне разлічана ўсяго на 26 месцаў, з якіх штогод вызваляецца 12—13, — тлумачыць завуц па выхаванчым рабце Алена Карцава. — Перавагу аддаём тым выпускнікам, у каго найбольш складанае становішча — інакш кажучы, якім проста няма дзе жыць. Ну і, безумоўна, студэнтам вышэйшых навуцальных устаноў — гэта правіла ніхто не адмяняе.

Такія «палітыка», тлумачыць Алена Рыгорайна, сябе апраўдвае. У тым сэнсе, што многім выхаванцам, якія паступаюць у ВНУ і застаюцца жыць у «аддзяленні», інтэрнат дапамагае канчаткова парваць з заганымі кругам. Як, напрыклад, Кацярыне і Настасі, былым выхаванцамі, а сёння ўжо студэнткамі 5-га курса адной з прэстыжных ВНУ. Пасля заканчэння ўніверсітэта Каця паведзе па размеркаванні ў Жлобін. Настася застаецца ў Мінску — будучыню настаўніцу забірэ пад сваё «крыло» аддзель адукацыі Заводскага раёна сталіцы.

Менапісаная кніга

На змену ранейшым выхаванцам прыйдуць іншыя. Сёлетня, дарчы, зачыняецца сталічная школа-інтэрнат № 3, і частка дзяцей

ужо рыхтуюцца папоўніць шаэрні падпалечныя Наталіі Шарапавай. Так што клопатаў у педагогаў і выхавальнікаў прыбывае... Шчыра кажучы, ім не прывыкаць. Не прывыкаць прыходзіць на працу ранкам, а пакаціць інтэрнат пазна ўвечары. Не прывыкаць увесць час шукаць спонсараў для вырашэння «глабальных» матэрыяльных праблем і выкрываць грошы з уласнай кішэнкі на «добрая» прыклад, на цукеркі!.. Не прывыкаць выправаджаць за дзверы невяржорых бацькоў, адказваць на начныя званкі з міліцыі, выслухоўваць неверагодныя гісторыі, адрашчыць праду ад хлусні, выціраць слёзы і соллі, вырашаць сотні бытавых праблем, абдавацца ад «нападак» жыхароў суседніх шматпавярховікаў... Не прывыкаць, нягледзячы на ўсё вышэйпералічанае, любіць сваіх няпростых выхаванцаў.

Наталія КАРПЕНКА. Фота АЛЕНА КЛЕШЧУКА.

ДЗІЦЯЧАЯ АБАРОНА

А ўвогуле Ларыса называе сваю сям'ю звычайнай. Дзеці ходзяць у гарадскую школу, маюць дапамагае рабіць урокі. Вось толькі увечары, пасля ўсіх клопатаў бурнага дня дзеці разам з Ларысай збіраюцца разам, каб хвілінку памаўчаць і падумаць, каб сапраўдным бацькам і малым дапамог Бог.

— Мінулае нельга закрасціць, — гаворыць мудрая маці. — Так, з ім трэба жыць, але такім чынам, каб яго нагадала, што трэба рабіць у будучыні, каб жыццё было ішчаслівым.

Дзень дзяцей

У СОС-вёсцы чачаюць 1 чэрвеня. Прагнуць пачаць лета, волі і адпачынку.

На свята да дзяцей прыедзе спецыяльны аўтобус для вясёлых гульняў, а дарослых педагогаў і выхавальнікаў павярнуцца да ўласных дзяцей.

— Мы чым занятыя па жыцці? Зарабляем грошы, — пытаецца і тут жа адказвае Павел Казіко. — Пакуль у нас шалёны рытм жыцця, дзеці гадуюцца самі па сабе. Таму прапаную 1 чэрвеня не спяшацца ў абараняць усіх дзяцей, а павярнуцца да сваёй сям'і і паглядзець, што ў іх можаце зрабіць для ўласнага дзіцяці. Гэта не прынясе гучнага піру, але будзе душэўна.

Залатая рыбка СОС-маці Ларыса Марцінкевіч

прыехала ў Магілёў з Ліды і стала першай маці ў новай СОС-вёсцы. Яна — настаўніца малодшых класаў, працавала сацыяльным педагогам і ніколі не заставалася абыхаваючай да дзяцей з праблемных сем'яў. Ларыса мае двух дарослых сыноў, а цяпер знайшла сабе новую справу, якая ёй па душы.

— Я не хачу гучна казаць пра вялікую любоў да дзяцей: здарэцца, і яна мінае, калі пачынаюцца праблемы, — шчыра гаворыць жанчына. — Аднак мне хочацца быць падтрыманай і прыносціць ім карысць.

Сям'я Ларысы займае палову вялікага катэджа: вялікая гасціўня запоўненая мэбляй спакойнага

Наталія КАРПЕНКА. Фота АЛЕНА КЛЕШЧУКА.

МЭСЭР ЦАП-ЦАРАП
На дзень фізікултурніка, 15 мая 2010 года, у Чэрвёні сабраліся ветэраны спорту. Шмат цікавага ўспаміналі аслужаным трэнер Беларускай Фітнес Агенцыі, аслужаным майстар спорту Эдуард Гаравы, старшыня спартыўнага клуба Леанід Губарэў...

Але ж гаварылі не толькі пра спорт. Трэнер па лёгкай атлетыцы Віктар Доўгі ўспомніў дзяццства, ваіну, зарыва пакараў, якое бачыў над Мінскам, і тое, як яго ледзь не забіў немец.

...Іх, фрыцаў, у вёсцы Лешніца было чацвёрта вельмі шмат. Яны павыганялі з хатаў гаспадароў, самі насалі на падлогі саломы (ложка на ўсіх не хапала), у сценны набілі цвікоў, каб вешаць свае аўтаматы...

Шасцігадовы Віцька з цікаў-насцо пасіраў, як чужыя салдаты пхбаліся ля студні, разглядаў іх амуніцыю, зброю.

Бачыў і тое, як праз некалькі дзён у двор забег афіцэр, нешта загергетаў, **загалёкаў**: «Шнэль! Шнэль!»

Салдаты сталі ўпохапкі збіраць манаткі. А адзін яшчэ і нешта шукаў — **шнарцы** па сталю, па пад-аконіку...

Потым убачыў Віцьку, схapaў за вуха і, паўтарачы некалькі незразумелыя словы: «Мэсэр... Цап-царап... Мэсэр!» пачаў трэсці.

Віцька крычаў, што не ведае ніякі «мэсэр», і заходзіў аб болае.

На лямант яго з хлява прыбегла бабуля Анюта, упала немцу ў ногі.

— Паночка, злітайся! — галасіла яна. — Не ё! Не дізілі!.. Не вінавата яно — не брала ніякага мэсэра!

Аднак фашыст не спускаў старую. Ён адвадок ахвяру ўлоў і ў сабей сілы (як тады падалося) ударыў па ім каваным нямецкім чаравікам.

На далейшую расправу часу ў салдата, дзякуй Богу, не было: з вёскі немцы ўбэраіся. Супакоішчы трохі ўнука, бабуля пайшла ў хату, стала прыбіраць там салому, і пад ёй на падлозе знайшла невялікі бліскучы сіцорык.

У паміць ён літаральна ўрэзаўся. І не толькі таму, што быў не-

звычайна прыгожы... Адкрываючы яго, шасцігадовы Віцька... перарэзаў сухажылляе, і з таго часу адзін з палцаў у яго не гнецца.

Ведама — «цап-царап».

Уладзімір ШУЛЯКОЎСКІ, г. Мінск.

НАДЗЕЙНАЕ МЕСЦЕЙКА
Гадоў дваццаць таму ў суседняй вёсцы жыла адна жанчына. Вылучалася яна тым, што любіла пагаманіць, пажартаваць (і ну што тут скрываець?) чарку-другую выпіць...

Але ж здарылася ў яе бяда — згарэла хата.

Дзякуй Богу, застрахаваная была. Таму праз нейкі час, як належаць у такіх выпадках, прыхеаў да гаспадыні начальнік раённага дзяржстраха. Разам са старшынёй сельсавета яны сталі складаць нейкія дакументы. Ну, каб пацярпелая магла страхоўку атрымаць выпісачу лес на новую хату...

То сядзяць яны, паміж сабой перамаўляюцца, пішуча, а жанчына ходзіць ля іх і плача-убаюваеца: «Ой, бедная ж я, ой, горатна! Як мне жыць цяпер? Як жа мне быць? Усё згарэла, людцы мае! Усё ў мяне згарэла... Так і напішыце: нічак-гуткі няма!»

Шкада чалавека! І тыя, прыезджыя, вядома ж, спагадаюць ёй, вядома ж, судшаюцца. Кажучы, хто чым дапамагаць будзе (жанчына слухае — вочы яе сушэюць), кажучы, каб прыкладна можна будзе грошы атрымаць... Пацярпелай і рада ўжо... Збіраюцца ад'язджаць.

Паргаліца: — Дзякуй вам, людзі добрыя!... Паспагадалі мне, памагілі! А што ж я? Чым жа аддзячу вам? Ну хіба... Пакачайце!.. Я зарэз, я мігам — у крамку збегаю, бутэльчку вазьму.

— За што ж вы возьмеце? — смяюцца мужчыны. — У вас жа згарэла ўсё?

— Усё ды не ўсё! — хваліцца кабата. — Тры рублі ў мяне заўсёды ё! Пад цвічкі лубячы. Аніякі агонь не возьме!..

В.І. ЗАЛУЖНАЯ, п. Нёман, Стаўбцоўскі раён.

ЧУЖЫНКА
У вёсцы гэтую пару — Пятра і жонку ягоную Дар'ю — называлі чужынцамі, бо прыезджыя, з горада: поэзны вясенню купілі дом, падладзілі крыху, завалі някітрую гаспадарку, зажылі. Мужык, праўда, у горад ездзіў яшчэ, бо працаваў, а жонка асела — тупала каля хаты.

Лічы, лобач, за плотам, акурат тым самым займалася суседка, старая ўдавіца Ганна. Ды кантактаў паміж імі аніяк не было: ці то зайздросціла старая таму, што яны багачэйшыя, што ўдавіч, ці незалебіла... Хто ж там разбярэа...

Карацей, Дар'і трохі кр'ядна было.

А тут яшчэ, як на ліха, у дом мышыя набзгалася. То ў шафку залезуць, то ў кантэйнэр з хлябам. Кот аж пахудзеў і лоявчэй! Бо не ёў — прыносіў да гаспадыні, клаў каля ног (як для справа-здачы) і чакаў пакуль пахваліць, нечым пачастуе... Нават будзіў дзеля гэтага.

Вос'і ў тую ноч Дар'я прачнулася, пагладзіла Мурзіка, дастала яму штось з халадзільніка. А заадно заўважыла, што і ў суседзі святло гарыць. Каго раней ніколі не было. А далей болей: раіцый адгледзела, што ў бабуй з коміна дым не ідзе. Гэта значыла ў печы не паліць. А на дварэ холад...

Нешта не так, выршыла суседка, кінула свае справы — пайшла глядзець.

Дзверы адчыніла, павіталася, — ні гуку ў адказ. Закрыла гучней — бабуля ціха азвалася. Але ж яшчэ пазнала яе, кажа.

— Ой, чужынка, мусіць, я паміраю? Гару уся.

— То давайце тэмпературу памераем. І хуткую выклічам!.. А потым я з дому меду, маліны прынесу. І таблеткі розныя ёсць. Не бойцеся, знойдзем управу на вашу хваробу.

Па некалькі разоў у дзень хадзіла яна да цёткі Ганны — папіла ў грубцы, насіла есці. І іншыя суседзі, сяброўкі таксама праведваць сталі. Паправілася бабуля.

І першае, што зрабіла, схадзіла ў царку, паставіла свечку за здароўе Дар'і. І ў вёсцы усю стала казаць, што людскі сусед — гэта нават лепш, чым сваяк.

А ўжо з карных ён, з вясковых, альбо з гарадскіх, — справа дзясята.

Павел МАРТЫНЕС, г. Мінск.

А ФЕДЗЯ ЕДЗЕ
Не ведаю, дзе там жыў Макара і куды ён цялят не ганяў... Ведаю, што калі Мікіта Хрушчоў з трыбуны

партыўнага з'езду заявіў: «Мы ім (Злучаным Штатам — Аўт.) пакаміж кузькіну маці!», то ЦРУ доўга высвятляла, і хто такі Кузька, і што глядзеа на той маці...

Мне ж сабаста пашчасціла на знаёмства з пратагатам іншых прымавак. Звалі яго Федзя, працаваў ён шафэрам, аднак, што цікава, далей свайго раёна ніколі не ездзіў...

Зразумела ж, здаралася, пасылялі яго, выпісалі падарожныя лісты... Ён, атрымаўшы іх, вымаў з кішні ключы ад машыны, клаў іх на гэтую паперыну і казаў: «Забірайце... Звальняйце. Я не паеду».

У калгасе тады з'явілася першая показка: каля нейкі спецыяліст адмаўляўся ехаць у камандзіроўку, старшыня казаў: «Ну што ты, як Федзя — далей свайго агарода і нос не высунеш!»

Была ў Федэра яшчэ адна рэдкая саблэўнасць: па сваёй уласнай ініцыятыве ён ніколі нікога не падзвіж, не падбіраў. Быў выладак вяртаецца ён неяк з райцэнтра, на выезде бачыць: ля дарогі родны бацька стаіць (яны ў адной вёсцы жылі). Глядзіць на машыну, на сына, сын — адлаведна — на бацьку і... едзе далей.

Пасажыр, які з ім у кабіне сядзеў, ледзь не за рым яго: што ж ты, маўляў, не спыніўся, бацьку не забраў? Федзя ў адказ: «Ды ма ла чаго ён стаў?». Не галасаваў жа... І далей едзе.

Пасля гэтага ініцыдэнты ці не ўсё вяскуціць сваім сынам ды дочкам сталі казаць: цэбе, маўляў, як Федзя, трэба пабрасці, каб памроў... Сам не ўцяміш!

І яшчэ адзін выпадак быў. Памёр чалавек у вёсцы. Яго сямейнікам старшыня машыну з кіроўчым даў, каб трыні і ўсё неабходнае з горада прывезлі.

Паехалі тыя — усё купілі, пагрузілі, вяртаюцца назад. На пад'ездзе да вёскі спыніўся, разліваюць па шклянках пляшчу віна, што з сабою была, пцюць (само сабою, з Федзем). А селі далей ехаць, — інспектар ДАІ, які чорт з табакеркі, патрабуе, каб сталі.

Што тут рабіць? Тармозіць Федзя, глушыць матор, але сам не да інспектара, а... на кузаў — кулём. Абедзюма рукамі за галаву хапаецца, ад трыну ёй б'еца і прыгаворае: «А мой ты татачка, а мой ты родны, а на каго ж ты пакінуў морае?!»... (Самому Федзю тады за сэрца было...)

— Чагой-та ён? — пытаецца інспектар у пасажыра. А той мужык вушлы — змікіў, што да чаго.

— Ды, — кажа, — бацька ў яго памёр. Перажывае...

У даішніка таксама сэрца не з каменю — казаў:

г. Случк.

БАЦЬКАВА НАВУКА
У самым пачатку 60-х гадоў наш бацька (светлай памяці!) купіў радыёлю. Тым, хто не ведае, што гэта такое, скажу: чароўная скрынка, дзякуючы якой можна,

Т.І. АЛЯХОВІЧ,

— Едзіць.

«Пасля гэтага здарэння ў вёсцы і ваколіцах яшчэ адна прымаўка ў моду ўвайшла. Загаворыць хто пра адносіны, пра паучці — тут жа аргумент: «Ага, любіш... Як Федзя бацьку — жывога ў трыну паклаў»...

«А потым быў чорны чарнобыльскі красавік. Як гарох на сто дарог рассыпаў ён маіх аднавяскоўцаў. Разам з ім, хоцача верыць, «перахаілі» некуды і нашы тамтэйшыя прымаўкі — пра Федзю.

Валеры ГАЎРЫШ, в. Навасёлкі, Пастайскі раён.

ДА ЛЯМПАЧКІ
Была гэта ў канцы 60-х — пачатку 70-х гадоў, працавала я ў харчовай краме. Месцілася яна ў каркасна-засыпным будынку, які афармляўся адной-адзінай электралампачкай... Тавараў таксама было не шмат, а ўжо фасаваных і зусім вобмале. Селядцы, салёныя агуркі, квашаную папусту — усё гэта прывозілі ў бочках вагой на 70—100 кілаграмаў, мы ўзважалі, прадавалі...

І трэба ж — перагарэла неяк лямпачка! Каб з раніцы — прыйшоў бы электрык з адмысловымі драбінамі і ўсё зрабіў. А так — самім трэба лезці!.. Высока...

Што рабіць? Адна з прадавачак — досыць мажна кабата — падкаціла пад лямпачку бочку з расолам (агуркі мы ўжо абдалі), палажыла на яе нейкі абломак дошкі, ускараскалася наверх. Толькі стаць пасярэдзіны, каб старую лямпачку выкруціць, а новую ўкруціць, дошка хрась палалам! Кабеціна бубух у расола... Толькі пырскі хвалямі... А спужалася ж — крычыць ва ўсё горла...

Мы, зразумела, да яе, давай дапамагаць, давай выцягваць, а яна ніяк — бочка ж высокая.

Нарагатаіся да пакоцкі!.. Неяк вызвалілі. Другая бяда — мокрая баба па пояс, трэба пераагрэнуць у штось, каб дадому дайшла.

А тут якраз пакупнічка прынесла. І з гумарам чалавек быў. Кажэ: «Хай так ідзе. Расол ад агуркоў! — гэта ж пах які! Усё мужыкі за ёй цугам пойдучы».

— Аднак сам ён не пайшоў, застаўся ў краме: укруціў нам лямпачку.

Т.І. АЛЯХОВІЧ,

БАЦЬКАВА НАВУКА
У самым пачатку 60-х гадоў наш бацька (светлай памяці!) купіў радыёлю. Тым, хто не ведае, што гэта такое, скажу: чароўная скрынка, дзякуючы якой можна,

г. Случк.

БАЦЬКАВА НАВУКА
У самым пачатку 60-х гадоў наш бацька (светлай памяці!) купіў радыёлю. Тым, хто не ведае, што гэта такое, скажу: чароўная скрынка, дзякуючы якой можна,

г. Случк.

БАЦЬКАВА НАВУКА
У самым пачатку 60-х гадоў наш бацька (светлай памяці!) купіў радыёлю. Тым, хто не ведае, што гэта такое, скажу: чароўная скрынка, дзякуючы якой можна,

г. Случк.

па-першае, лавіць розныя радыёхвалі, а па-другое, слухаць кружэжкі з запісанымі на іх песнямі ў выкананні хору Пятніцкага, Мардасавай, нават самой Русланавай! У нас, у Лучыне (ды, відаць, і паўсюль?) больш папулярных спеваў тады не было...

Да таго ж да чаканай «радыёлікі» бацька вырашыў (а нам, дзецям, радасці: абнова на абнове!) новыя столік зрабіць. Ён умеў... Да таго ж працаваў тады на калгаснай цыркулярцы, а, значыць, мог і матэрыял патрэбны падабраць, і апрацаваць адпаведным чынам.

Нам з Лёньчыкам (старшынём братам) таксама работа знайшлася. «Сёння ў абед прыйдзіце на ліпнюю, — загадаў тата. — Я там усё падрыхтаваў... Забераче».

Забраць? Для новага століка? Працягнуць дамоў? Ды мы гэта з радысцо — мы ледзь абеда таго дачкаліся!

Прыбгаем — бацька дошкі-рэзкі ўжо ўвзяў, удружыў нам па лядным абвэрзміку і кажэ: «Ну нясіце... Але ж глядзіць, каб хая старшыня не убачыў, а то і дошкі адбярэ, і мяне з работы пагоніць».

Нам з братам, як цяпер кажучы, адразу «паплахела»...

Але ж столік заімець хочацца! Панеслі мы тое дрэва. Прычым кароткімі перабэжамі: выгледнам на дарогу (ці не ідзе старшыня) і лётам. Замерыліся, а ўжо страху нацяпреліся!.. Дамоў ледзь жывыя прыпаўзілі...

Вечарам прыйшоў і бацька. За-трымаўся крыху. «Старшыні, — кажа маме, — праставіць трэба было. За матэрыял на столік».

Мы з Лёньчыкам вушам не верым: яны, атрымаўца, пра ўсё дамовіліся? Старшыня дазволіў... Мы не кралі дошак з піпарамі... Бацька падмануў. Чаму?..

— Я хацеў, дзеці, каб вы ведалі, як гэта лёгка — красці. І ніколі ў жыцці таго не рабілі.

Урок гэты запоўніўся на ўсё жыццё.

Соф'я КУСЯНКОВА, в. Лучын, Рагацкоўскі раён.

Рубрыку вядзе Валяціна ДЮНАР.

Галёкаць — гучна крычаць, звычайна пераклікаючыся ў лесе; гойкаць, шумна размаўляць.

Ініцыдэнт — выпадак, здарэнне (звычайна неспрыемнага характару).

Цугам — гужам, наўсцяж, адзін за адным...

Шнарчыць — шукаць навобмацак; заходзіць, заглядаець у розныя месцы, шукаючы...

Вушлы (мясц.) — кемлівы.

г. Случк.

Сёння

Усход	Захад	Даўжыня дня
Мінск — 4.43	21.33	16.50
Віцебск — 4.25	21.30	17.05
Магілёў — 4.33	21.37	16.50
Гомель — 4.39	21.11	16.32
Гродна — 5.00	21.46	16.46
Брэст — 5.09	21.38	16.29

Месяц
Апошняя квадра 5 чэрвеня. Месяць у сузор'і Рыбаў.

Імяніны
Пр. Алены, Канстанціна, Касьяна, Міхала, Фёдара.
К. БОЖАК ЦЕЛА, Клаццільды, Тамары, Анэла, Карала, Лешка, Маця.

НАДВОР'Е на заўтра

Віцебск 72°С +18...+20°С +15...+17°С	Мінск 73°С +16...+18°С +15...+17°С	Магілёў 73°С +17...+19°С +18...+20°С
Гродна 74°С +18...+20°С +21...+22°С	Брэст 74°С +18...+19°С +18...+20°С	Гомель 74°С +18...+20°С +24...+26°С

Геамагнітныя ўзрушэнні

00 Гадз.	03 Гадз.
21 Гадз.	06 Гадз.
15 Гадз.	12 Гадз.
15 Гадз.	09 Гадз.

Абзначэнні:

- німа прыкметных геамагнітных узрушэнняў
- невялікія геамагнітныя узрушэнні
- слабая геамагнітная бура

...ў суседзідзі

ВАРШАВА +28...+22°С	КІЕВ +25...+27°С	РЫГА +11...+13°С
ВІЛЬНЮС +21...+23°С	МАСКВА +28...+28°С	С.-ПЕЦЯРБУРГ +28...+22°С

ТІНФАРМ-УКОЛ ТЛУШЧ ПАВІНЕН БЫЦЬ «ДОБРЫМ»

Халестэрэн устойліва асацыюецца з атэрсклеразам, хоць яго роля ў нашым арганізме куды больш разнастайная.

Без халестэрэну надчырачнікі не сінтэзуюць стэроідныя гармоны, якія рэгулююць водна-салаёны і вугляводны абмен. Палавым залозам халестэрэн неабходны для вытворчасці жаночых і мужчынскіх палавых гармонаў. У пачані з халестэрэну ўтвараюцца жоўтыя пігменты, якія дапамагаю ператрапіваць тлушчы. Неабходны халестэрэн і для вырапрацоўкі вітаміну D, які бярэ ўдзел у абмене кальцыю і фосфару ў арганізме. Яшчэ халестэрэн служыць будаўнічым матэрыялам для клетачных абалонак, робіць іх трывалымі і эластычнымі. Важны халестэрэн і для ўтварэння сератаніну — рэчыва, якое ўдзельнічае ў перадачы нервовых імпульсаў. Калі сератаніну ўтвараецца мала, чалавеку пагражае дэпрэсія.

80 працэнтаў неабходнага нам халестэрэну вырапрацоўваецца непасрэдна ў арганізме, у пачані тонім кішчэчніку. Астатняе мы атрымліваем з ежы. Сама багатая на халестэрэн ежа — гэта субпрадукты (мазі, печань, ныркі), тлустэе мяса, сметанковае масла, жаўток яйка. Праўда, жаўток, паводле апошніх звестак, утрымлівае як «дрэнны», так і «добры» халестэрэн.

Сусветная арганізацыя аховы здароўя рэкамендуе ўжываць здароваму людзям не больш за 0,3 г халестэрэну. Прыкладна такая колькасць утрымліваецца ў 1 л малаку 3-працэнтнай тлустасці, 300 г варанай курцы, 200 г свініны, 150 г сыравэнджанай каўбасы, 50 г ялавічнай печані або ў 1,5 курняга яйка.

Дарчы, у жыхароў Францыі, якія традыцыйна ўжываюць тлустую, багатую на халестэрэн ежу, значна радзей, чым у іншых еўрапейцаў, назаюцца сардэчна-сасудзістыя захворванні. Прычынай таму, як лічыцца, — умеранае ўжыванне чырвоных сухіх вінаў.

Узровень халестэрэну ў крыві залежыць не толькі ад яго колькасці ў ежы, але і ад колькасці і якасці тлу

Старшыня Рэчыцкага райвыканкама Пётр ШОСТАК:

«НАШ РАЁН ЖЫВЕ ПАЎНАКРОЎНЫМ ЖЫЦЦЁМ»

Старшыня райвыканкама Пётр ШОСТАК.

ЗНАЁМІМ З СУРАЗМОЎЦАМ

Ураджэнец Петрыкаўскага раёна, дзе атрымаў няпоўную сярэднюю адукацыю, а затым паступіў у Калінавіцкі сельскагаспадарчы тэхнікум. Вучоба затым працягвалася ў Горацкай сельскагаспадарчай тэхнікум, а праца — у сваім раёне на кіруючых пасадах: галоўны інжынер, дырэктар цэлавых сетак. Пётр Мікалаевіч працаваў і на меснікам начальніка абласнога ўпраўлення па энергазберажэнні. Яго лёс склаўся так, што спачатку ён быў першым намеснікам старшыні Рэчыцкага райвыканкама, затым — старшынёй Светлагорскага райвыканкама, потым — старшынёй Рэчыцкага: з 2006 года. Закончыў акадэмію кіравання пры Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

— Пётр Мікалаевіч, нашы чытачы ведаюць, што Рэчыцкі раён з'яўляецца адным з найбуйнейшых прамысловых і культурных цэнтраў Гомельшчыны, але хацелася б, каб вы далі яму больш дэталёвы характарыстыку.

Не будзем зазіраць у сіваю даўніну, а пачнем з таго, што раён быў утвораны ў снежні 1926 года і на сёння ён займае больш за 2700 квадратных кіламетраў. Больш за 45 працэнтаў тэрыторыі займаюць лясы. Землі сельскагаспадарчага прызначэння пры бальнасці 28,6 складаюць 98 780 гектараў. Ворыва — 48 855 гектараў

Было такое. І тут я хачу сказаць наступнае. Адною з асноўных галін эканомікі, ад дзейнасці якой залежыць стабільнасць і, перш за ўсё, спецыяльнае развіццё раёна ў цэлым, з'яўляецца прамысловасць. Вось чаму эканамічную сітуацыю на прадпрыемствах раёна мы пачынаем разглядаць на пасяджэннях выканаўчага камітэта, аперацыйных нарадах у старшыні і яго намеснікаў. Прымаем шэраг мераў для таго, каб садзейнічаць кіраўнікам асобных прадпрыемстваў у паліпашэнні фінансаво-гаспадарчай дзейнасці. Намаганні ж суб'ектаў гаспадарання

нім снежны будзе завершаны праект па стварэнні новай вытворчасці ў Беларусі — гарахага цынкавання буйнагабарытных металаканструкцый, круглых і профільных выканаўчага камітэта, аперацыйных нарадах у старшыні і яго намеснікаў. Прымаем шэраг мераў для таго, каб садзейнічаць кіраўнікам асобных прадпрыемстваў у паліпашэнні фінансаво-гаспадарчай дзейнасці. Намаганні ж суб'ектаў гаспадарання

У адкрытым акцыянерным таварыстве «Рэчыца-Дрэў» летася з'явілася больш за сто працоўных месцаў. І хоць гэтак прадпрыемства мы паранішаму лічым «квядзім», сёння там рэалізуюцца тры праекты з мэтай мадэрнізацыі вытворчасці і павялічэння аб'ёму выпуску драўняна-валяжніцкай пліт, фанеры і ламінаванай пліты. Агульны аб'ём інвестыцый — 53,2 мільёна еўра.

Асобнае слова пра ААТ «Рэчыцкі тэкстыль». У рамках праграмы імпартазамышчэння яго калектыву цяпер працягвае ажыццяўляць праект арганізацыі тэкстільнай вытворчасці тэкстылю для дома. У другім квартале плануецца закончыць другую частку будаўніцтва новага цэху. Новае абсталяванне даасць магчымасць значна палепшыць якасць тэкстільнай прадукцыі і павысіць яе канкурэнтаздольнасць.

— Пётр Мікалаевіч, на леташнім абласным эканамічным форуме ў Гомелі давялося слухаць выступленне прадстаўніка замежнай кампаніі «Heinapel», які расказаў пра тое, што СААТ «Рэчыца-Дрэў» уступіла ў працэс тэхнічнага пераўзбраення і мадэрнізацыі...

Зразумей вас і скажу, што гэты працэс (а ён, калі шчыра, крыху зацягнуўся па тэрмінах) павінен скончыцца ўжо сёлетня. Летася тут было выкарыстана інвестыцыі ў асноўны капітал у суме больш як 4,5 мільярда рублёў, а ў гэтым годзе ў развіццё прадпрыемства замежная кампанія ўкладзе паўтара мільёна еўра. Дарэчы, у мінулыя месяцы на адным са старэйшых і аўтарытэтных дэпутатаў ініцыятыўных конкурсах у свеце «Monde

Загадчыца секцыі крамы «Трэйс» Волга ЯНЮК.

(30,3 бала). Лугавыя землі (пашы, сенаскосы) — 48 702 гектары.

У раёне налічваецца 190 населеных пунктаў, у якіх пражывае 104,4 тысячы чалавек, у тым ліку ў райцэнтры — 64,6 тысячы. Есць горад раённага падпарадкавання — Васілевічы — і пасёлак гарадскога тыпу — Зарэчча.

Раён незвычайна багаты воднымі рэсурсамі, і з поўначы на поўдзень яго перасякае найбуйнейшая рака Беларусі — Дняпро, а з захаду на ўсход праходзіць чыгуначная лінія Брэст — Бранск. На тэрыторыі раёна выяўлены 23 радовішчы нафты і 6 — гліністай сыравіны, ёсць таксама залежы торфу.

— Калі весці гаворку аб выніках работы раёна за мінулы год, дык мы ў першую чаргу адзначым такі факт: старшыня аблвыканкама Аляксандр Серафімавіч Якабсон аб'явіў асабіста вам падзяку за актыўную пазіцыю ў рабоце па ўмацаванні эканамічнага патэнцыялу раёна.

Мікраён «Дняпроўскі».

Капіца Ефрасіні Полацкай.

Вагры-ахоўнікі.

На вуліцах горада.

Лябляц гараджане свайго Львона.

Ветфельчар Аляксандр КОТ і загадчык фермы Аляксандр ЛОГІНАЎ.

ласасці вы можаце прыводзіць і далей. І гэта сведчыць пра адкрыццё раёна для замежнага капіталу. Ці не так?

Так. Да нас прыйшоў бізнэс са сваімі фінансамі і тэхналогіямі з дзесяці краін свету. Актыўна інвестуюць у раён такія краіны, як Бельгія, Польшча, Нідэрланды, Германія, Кіпр, Італія, Іран. Для фінансавання праекта «Будаўніцтва міні-ЦЭЦ у Рэчыцы на базе кацельні ААТ «Рытм» прыцягнуты аўстрыйская кампанія «Polytechnik». Плануецца ўсталяваць модульнае абсталяванне, аналагаў

калаевіч, вынікае, што сапраўды ў умовах крызісу праведзена вялікая работа па рэканструкцыі і мадэрнізацыі многіх прадпрыемстваў. Але ж, напэўна, ёсць над чым працаваць і цяпер, бо маюцца і праблемныя калектывы з іх недапрацоўкамі?

Правільнае пытанне. Есць недапрацоўкі. На «Рэчыца-Дрэў», напрыклад, летася недаарыталі вялікі аб'ём прадукцыі з-за першапачатковай памылковай пазіцыі раёншага кіраўніка прадпрыемства. Страты мелі месца і на малочным заводзе. Як след не раз'яўляецца і на «Райагра-тэхсервіс», дзе пасля зрабілі адпаведныя высновы і здолелі наладзіць чатыры новыя віды прадукцыі, якія атрымалі сертыфікаты і запатрабаваныя не толькі на Гомельшчыне. На жалю, ажно дзевяць гадоў тармазіў завод «Рытм», пра які ўжо казаву. Спадзяёмся, што справы тут наладзіцца.

праўда, і абсалютнай большасці за адну базавую велічыню, і там ствараюцца працоўныя месцы. Адна з арганізацый будзе займацца вырабам бардзюрнага каменю і тратуарнай пліткі, другая — працаваць у цэху па перапрацоўцы рыбы. Большасць жыхароў працуюць у сацыяльнай сферы — школе, бальніцы, крамах і г.д. Частка іх ездзіць на працу ў райцэнтр, для чаго мы скарактвалі аўтобусны рух.

— Пётр Мікалаевіч, у нашай краіне ўсе ведаюць, што больш чым у Рэчыцкім раёне, з'явіліся тысячнікі нідзе няма. Як вы лічыце, чым гэта выклікана? (Усмехаюцца). Значыць, працуюць, стараемся. Летася такіх з'явіўся-камбайнераў было ў нас 65, у 2008 годзе — столькі ж. Адпаведныя намалоты склалі 107 і 124 тысячы тон збожжа. Гэта — першыя месяцы на Гомельшчыне. Тым не менш, летася прагнозы паказвалі на здабычы хлеба выкананне не атрымалася, хоць першапачаткова былі ўпаўняненыя, што ўзровень 2008 года пераўзыхдзем. Прычына? Падчас уборкі трыццаць частка засеяных збожжой плошчаў ледзь не плавала ў вадзе.

На працягу трох-чатырох апошніх гадоў раён лідзіруе і па жывёлагадоўчай прадукцыі. Надоі на жонкую карову летася склалі 4843 кілаграмы, на гэты год яны запланаваныя на 5180 кілаграмаў. Мяркую намалоты склалі 121 800 тон збожжавых. Нягледзячы на тое, што давялося пераараць вясной 2,5 тысячы гектараў і рабіць перасевы збожжавых, ёсць перадавыя дабіцця лепшых, чым летася, вынікаю і ў раслінаводстве.

Назва некаторыя аб'яўляюць лічыцца. Аграрнапрамысловы комплекс раёна за два апошнія гады забяспечыў тэмپ росту валавой прадукцыі 113,4 працэнта, у тым ліку ў грамадскай вытворчасці — 119,7 працэнта. Летася атрымана 13 716 мільёнаў рублёў прыбытку пры ўзроўні рэнтабельнасці 11 працэнтаў.

— Мы не сумняваемся, Пётр Мікалаевіч, што і ў іншых галінах гаспадарання, сацыяльнай сферы раёна ёсць поспехі, бо падзяка старшыні абласнога выканаўчага камітэта кіраўніку раёна «проста за так» не аб'яўляецца. Хацелася б толькі даведацца пра тое, як вы падтрымліваеце ініцыятыўу індывідуальных прадпрымальнікаў, фермераў, прыватны бізнэс.

Перш чым адказаць на пастаўленае пытанне, адзначу, што свой унёсак у агульную справу робяць і нафтавікі, і будаўнікі, і транспартнікі. Іншыя калектывы. Раён жыве паўнакроўным жыццём. Дзейнічаюць 108 устаноў

Адно з вядучых прадпрыемстваў — метызны завод.

У карціннай галерэі краязнаўчага музея супрацоўніца музея Людміла ЧОХ і начальнік райвыканкама Іван ДЗЕКАВЕЦ.

— У мінулым годзе нам давялося пабыць у КСУП «Агракамбінат «Холмач». Там ёсць на што паглядзець, ёсць што пераймаць...

Асабліва ў раслінаводстве. Летася сабраны татка на 84 цэнтнеры збожжавых з гектара ў бункернай вазе. Гэта — лепшы паказчык у Беларусі. Там пабудаваны два гароднішасховішчы, надой ад каровы складаюць звыш пяці тысяч кілаграмаў

адукацыі, пры школах працуюць 921 гурток і клуб рознай накіраванасці, 16 музеяў выявай і працоўнай славы. Культурна-асветніцкую, тэатральна-відавочную і гастроўна-канцэртную дзейнасць ажыццяўляюць 102 установы культуры. 12 калектываў носяць званні «народны» і 2 — «узорны».

Медыцынская дапамога насельніцтву аказваецца ў 56 бальніцах,

Трохзоркавы гатэль «Днепр».

малага. Што і казачы, гаспадарка сапраўды моцная, і кіруе ёй Віталей Сямёнавіч Панчанка.

Самыя пахвальныя словы адрасуюцца і старшынёй вытворчага сельскагаспадарчага кааператыва «50 гадоў Кастрычніка» Рыгору Курп'янавічу Шлакаву, ганаровому грамадзяніну Рэчыцкага раёна. 78 гадоў чалавеку, 31 з якіх ён узначальвае гаспадарку. Вынікам работы гэтага калектыву можа паазірацца іншыя, якія працуюць у адных і тых жа умовах. Мяркую самі.

Тут — самыя высокія паказчыкі па вырабленай прадукцыі на сто гектараў сельгасугоддзяў і ворыва. Летася надой ад каровы склаў больш шасці тон у год. У гаспадарцы створана будаўнічая брыгада, якая ў апошні час пабудавала і рэканструавала не адзін жывёлагадоўчы комплекс.

— Мы не сумняваемся, Пётр Мікалаевіч, што і ў іншых галінах гаспадарання, сацыяльнай сферы раёна ёсць поспехі, бо падзяка старшыні абласнога выканаўчага камітэта кіраўніку раёна «проста за так» не аб'яўляецца.

Хацелася б толькі даведацца пра тое, як вы падтрымліваеце ініцыятыўу індывідуальных прадпрымальнікаў, фермераў, прыватны бізнэс.

Перш чым адказаць на пастаўленае пытанне, адзначу, што свой унёсак у агульную справу робяць і нафтавікі, і будаўнікі, і транспартнікі. Іншыя калектывы. Раён жыве паўнакроўным жыццём. Дзейнічаюць 108 устаноў

Генеральны дырэктар адкрытага акцыянернага таварыства «Рэчыцкі тэкстыль» Віктар КАНДРАЦЬЕЎ:

«НАША ПРАДУКЦЫЯ — ГЭТА ПРЫГОЖЫЯ І СТЫЛЬНЫЯ ВЫРАБЫ, ВЫКАНАНЫЯ ЎМЕЛЫМІ РУКАМІ РАБОТНІКАЎ»

Генеральны дырэктар Віктар КАНДРАЦЬЕЎ.

ЗНАЁМІМ З СУРАЗМОЎЦАМ

Усё сьвядомае жыццё Віктар Аляксандравіч, калі не лічыць вучобу ў Гомельскім кааператыўным інстытуце (цяпер — Беларускае гандлёва-эканамічнае ўніверсітэцкае спажывецкае кааператыву) і службы ў арміі, звязана з тэкстыльным прадпрыемствам у горадзе Рэчыца. А менавіта: працоўны шлях яго пачынаўся з рабочага першага зарадку будаўнічага ўчастка, а потым, ужо пасля заканчэння ВНУ, быў і вядучым эканамістам, і начальнікам фінансавога аддзела, і намеснікам генеральнага дырэктара па эканоміцы. Творчы падыход да справы, умненне ладзіць з людзьмі, высокае пачуццё адказнасці, ініцыятыва і г.д. садзейнічалі таму, што Віктар Аляксандравіч быў вылучаны на пасаду генеральнага дырэктара прадпрыемства, якую ён займае пяты год.

— Віктар Аляксандравіч, кажучы, што ў ААТ «Рэчыцкі тэкстыль» цікавая біяграфія...
— Гэта спраўды так. Прывяду толькі адзін прыклад. У сярэдзіне дваццатах гадоў мінулага стагоддзя Беларусь мела (хто б мог падумаць?) вялікую патрэбу ў вярхоўках. І група мясцовых рэчыцкіх энтузіястаў адчыніла арцель па выпуску іх, улічваючы наяўнасць у раёне патрэбнай сыравіны. Сегмент прадукцыі фабрыкі пастаянна павялічваўся, і перад Вялікай Айчыннай вайной яна мела ўжо даволі высокі рэйтынг. І нездарма прадпрыемства было ўключана ў лік тых, якія павінны быць эвакуаванымі. У 1941 годзе яго знайшло новую прапіску — горад Мінурьск Тамбоўскай вобласці, дзе ўжо праз некалькі месяцаў і пачало выпуская прадукцыю.

— У тым ліку і дыя фронту?
— Так, брызент і іншую тканіну. Вяртанне на радзіму было няпростым, бо давялося пераадытваць цяжкасці: вагоны ў першую чаргу прызначаліся для перавозкі снарадаў, ваеннай тэхнікі і г.д. У Рэчыцы на разбурэнных плошчах закіпала такая работа, што неўзабаве прадпрыемства наладзіла выроб тавараў. Калектыву працаваў самаададна, і аб'ёмна нам сорамна было б, калі б мы не працягнулі слаўнай традыцыі таго пакалення.

Віктар Аляксандравіч, якая структура вашага прадпрыемства?
— Шмат гадоў яго называлася «Чырвоны Кастрычнік», куды уваходзілі галаўное прадпрыемства і філіялы ў горадзе Ветка, гарадскім пасёлку Карма і вёсцы Дудзічы Чачэрскага раёна. Сёння гэта ААТ «Рэчыцкі тэкстыль», з якой вылаў толькі філіял у Дудзічах, бо гэты населены пункт не існуе з-за вялікай забруджанасці яго радзіннымі водамі. У нас працуе каля пяцісот чалавек.

— Памятаеце, што пазней час Веткаўскай ткацкай фабрыка была самастойным прадпрыемствам і адносілася да камунальнай уласнасці...
— Было такое. Летась з-за крызіснай сітуацыі на фабрыцы (яна знаходзілася на парозе банкруцтва) прадпрыемства далучылі да нас...

— І гэта, напэўна, з'явілася для калектыву своеасаблівым тормазам? А наогул, які спрацавалі вы летась «на халодзе» сусветнага фінансаво-эканамічнага крызісу?
— Спраўды. Хоць мінулы год быў не вельмі выніковым для нас і спрацавалі мы ў ім на ўзроўні 96 працэнтаў да года 2008, але я ацэньваю работу калектыву на добрую чацвёрку па пяцібальнай сістэме. Мяркуюць самі. Запасы чыстае веткаўчан, якія мелі восеммесячныя запасы прадукцыі на складах, давалася пагашаць нам. Да канца года тыя запасы скараціліся да двух месяцаў, цяпер жа яны складаюць 122 працэнты. Тэндэнцыя да скарачэння іх вядома, і, мяркую, усё наладзіцца ў далейшым.

Летась мы не дапусцілі фінансавых стратаў, устойліва разлічаліся за выкарыстанне энергаразрасураў, своєчасова выплачвалі зарплату. Я ўдзячы калектыву за тое, што кожны чалавек на сваім рабочым месцы адчуваў вялікую адказнасць за агульную справу, ствараўся. Вялікую ролю адыграла і тое, што ў 2008 годзе мы ўзялі ў строй новы цэх, дзе самае сучаснае абсталяванне, і, дзякуючы гэтай калектыву здолелі больш глыба падладжвацца пад патрэбы рынку. Мы ажыццявілі шэраг мераў па асабістым нетрадыцыйным для нас тавараў — пасцельнай бялізны, швейных вырабаў медыцынскага прызначэння і г.д., што садзейнічала атрыманню дадатковай фінансавай выручкі.

— Летась, мы ведаем, вы працягвалі ўплыву на скуруны пакрыў і рН-фактар.
— І гэта азначае...
— Што мы заваявалі права маркіраваць сваю прадукцыю знакам «Давер да тэкстылю». А калі больш дакладна, дык (мы так лічым) цяпер нам адкрыта дарога да заваявання новых рынкаў збыту. Заўважу, што над гэтай навінкай мы працавалі амаль цэлы год. Наша прадукцыя неаднаразова адзначалася дыпламамі і медалямі самых высокіх узроўняў за шырокі асартымент і высокую якасць. Вось адна з апошніх узнагарод — лаўрэата конкурсу на выставе ў Маскве ў намінацыі «Тавары народнага

лі займацца і тэхнічным перааснашчэннем вытворчасці, і гэта, напэўна, дабаўляла вам цяжкасцяў?
— Дабаўляла, бо трэба было прыкладаць шмат намаганняў, каб падрыхтавацца запусціць у ліпені 2010 года яшчэ адзін цэх. Асобна хачу сказаць пра дэпартамент, якому нам аказаў і аказавае канцэрн «Белнафтахім» і якую невялікую пераадачы. І не толькі па фінансавых пытаннях (бо працягваецца рэканструкцыя прадпрыемства), але і ў кансультацыйных і дакументальных справах. Мы выкарыстоўваем яго тавараправавую сетку, эканомім на грашовых сродках, калі канцэрн афармляе стэнды на розных кірмашах-выставах сваёй прадукцыі.

— У вас падвядзены ўжо вынікі работы за першы квартал? Якія ставіліся задачы і якія вы атрымалі?
— У студзені—сакавіку тэмпы росту аб'ёму вытворчасці склаў 109 працэнтаў, а наша мэта — 117 працэнтаў. Гэты рубж будзе ўзяты, калі ўступіць сёлета ў строй яшчэ адзін цэх. Адна з найбольш важных задач — зніжэнне запасаў прадукцыі, для чаго мы актыўна шукаем новых партнёраў. Пра нашу рэспубліку мы і гавары ўжо, але адзначу, што экспартуем мы 30 працэнтаў сваіх тавараў. Больш за ўсё, вядома ж, у Расійскую Федэрацыю. Сёлета, напрыклад, заключана ўжо 28 новых кантрактаў на пастаўку нашай прадукцыі ў некалькіх краінах. Са снежня мінулага года адкрыты ў Маскве наша секцыя ў Гандлёвым доме Беларусі, і яна паспяхова працуе.

Прадукцыя «Рэчыцкага тэкстылю» адпраўляецца таксама ў Казахстан, Малдову, краіны Прыбалтыкі. Асобна хачу сказаць пра Украіну, дзе арганізавана прадстаўніцтва канцэрна «Белнафтахім» і ёсць спецыяльна па нашай прадукцыі. Дык вось, у выніку пастаўка нашых тавараў туды ўзрастае амаль у тры разы.

— А якія справы з кантактамі краін дэлегата замеха?
— Вядзем пошук збыту тавараў і ў заходнім напрамку, для чаго ўжо ўдзельнічалі ў выставах-кірмашах у Лівне і Польшчы. У студзені наступнага года плануем удзельнічаць у маштабнай выставе ў Франкфурце-на-Майне (Германія). Нашы спецыялісты ездзілі туды ў якасці назіральнікаў. Вліся перамовы з італьянцамі. Абнавіліся ў нас і ў Галандыі, куды мы адрабілі ўзоры сваёй прадукцыі.

Асаблівым нашым гонарам з'яўляецца тое, што ў першым квартале прадпрыемства атрымала міжнародны экалагічны сертыфікат на адпаведнасць стандарту «ЭКО-тэкст 100» на прадукцыю другога класа.

— Другога класа, Віктар Аляксандравіч? А што гэта такое?
— Маецца на ўвазе ў гэтым выпадку прадукцыя тая, што непарэдна кантакце са скурай чалавека. Яна правярана на адпаведнасць строгім патрабаванням і абмежаванням па колькасці шкодных выдзяленняў,

Тут нараджаюцца новыя ідэі будучых вырабаў. Творчы калектыв мастакоў: Ірына ЦЯРЭШЧАНКА, Ларыса ЦІШЧАНКА, Ірына ЗАХАРАНКА і Марыя ЧАРНАШЭЙ.

што, на ручны ці на нечым іншым можа быць любы малюнак?
— А чаму тут здзіўляцца? — паказвае выраб з выявай вядомага помніка — каліцы Еўфрасіны Полацкай. — Паглядзіце, якая дакладнасць, якая выверанасць. У нас працуе свая група таленавітых мастакоў, якія практычна любы фотаздымак, любы эскіз нават у натуре могуць пераказаць на тканіну. Акрамя таго, мы ў працэсе вытворчасці выкарыстоўваем тры японскія вышывальныя апараты, якія здольныя наносіць камп'ютарныя віды малюнкаў самай шырокай гамы. Яны апошнім часам вельмі запатрабаваныя як айчыннымі кампаніямі, так і фірмамі краін СНД. Влі-

са 100-працэнтнай баваўны, і яны маюць значны асартымент. Летась мне давялося ўдзельнічаць у эканамічным форуме ў Лівне, і я са здзіўленнем ведаўся, што некалькі габеленавых вырабаў прадукцыя не дзе-небудзь, а ў сувенірных крамах. Прыемна, што традыцыйны від габеленавага ткацтва літоўцы знайшлі ў нас.

— Віктар Аляксандравіч, вы казалі, што ў вас ёсць швейны цэх. Чым ён займаецца?
— Правільна: швейныэксперыментальны, дзе вырабляюць мадэлі халатаў ад дзіцячых памераў (28-га) да 64-га, адказваю генеральны дырэктар. — Вось, напрыклад, спадніца для лазні, а вось махровы стры-

На фоне мадэрнізаванага будынка ткацкага цэха інжынер тэхнічнага нагляду ў будаўніцтве Шмарфэ БАРАДЗІН і намеснік генеральнага дырэктара Віктар КАШАНСКІ.

Тут нараджаюцца новыя ідэі будучых вырабаў. Творчы калектыв мастакоў: Ірына ЦЯРЭШЧАНКА, Ларыса ЦІШЧАНКА, Ірына ЗАХАРАНКА і Марыя ЧАРНАШЭЙ.

здобленне тавараў. Прадукцыя мае самую шырокую каларовую гаму. Часта нам даводзіцца працаваць нават па эскізах і малюнках заказчыкаў, і гэта дазваляе апрацаваць канкурэнтаў, мець пастаянных кліентаў. Мы сёння ў нашай краіне вырабляем 30 працэнтаў дамашняга тэкстылю. І гэта шмат працэнтаў свядчэць.

— Вось некалькі разоў вы гаварылі пра тое, што тыя ці іншыя вырабы — з чыста баваўны. Хто яны пастаўшчыкі?
— Правільна, практычна так яно і ёсць: працуем з натуральнай баваўнай, якую закупляем у Казахстане, Узбекістане і Індыі. Яна падпадае пад уваходны кантроль, дзе правяраецца яе разрыўная напружка, засмецьнасць, каб у канчатковым выніку атрымаць высакьякасную прадукцыю. Потым за справу бяруцца работні металнага цэха, дзе баваўна перамотаецца на машыны ДМ у маткі. У фарбавальным цэху праходзіць працэс змякчэння і прапаласавання сыравіны, афарбоўкі — і зноў металнаму цэху, дзе маткі ператвараюцца ў бабіны і пастаўшчы да снававішывальнаму, а там — і на ткацкі станкі. І гэта далей. Такую вось тэхналогію.

— Карцей кажучы, Віктар Аляксандравіч і Віктар Міхайлавіч, у працэсе здзейнічаны прадстаўнікі шмат якіх прафесій?
— Так, нават у нашым цэху. Прадукцыя мае самую шырокую каларовую гаму. Часта нам даводзіцца працаваць нават па эскізах і малюнках заказчыкаў, і гэта дазваляе апрацаваць канкурэнтаў, мець пастаянных кліентаў. Мы сёння ў нашай краіне вырабляем 30 працэнтаў дамашняга тэкстылю. І гэта шмат працэнтаў свядчэць.

Калія матальнай машыны Валіяцця ЕУЛАШ.

25 гадоў працуе на прадпрыемстве майстар участка Наталля ЧАРАДНІК.

Аператары снававішняга абсталявання Ірына КАЗАРЭВІЧ і Волга КРАУЧУК.

Ткачыца Валіяцця КУРБАЦКАЯ.

Калія матальнай машыны Валіяцця ЕУЛАШ.

25 гадоў працуе на прадпрыемстве майстар участка Наталля ЧАРАДНІК.

Аператары снававішняга абсталявання Ірына КАЗАРЭВІЧ і Волга КРАУЧУК.

Ткачыца Валіяцця КУРБАЦКАЯ.

Дыплом і сэртыфікат.

Вышывальніца Ларыса ПАПЛУСКАЯ.

яшчэ будуць папулярнымі. І нездарма прадукцыя, якая прайшла праз іхныя рукі, карыстаецца самым высокім поштом.

На тэрыторыі прадпрыемства і старыя, і новыя будынкi. Усоды парадка. Кветнікі, клубы. У мінулы суботнік наогул работніцкае садзілі кветкі, у выніку чаго каля праходнай з'явілася кветкавая кампазіцыя. Тады ж было высаджана 27 дрэўцаў, якія прынеслі з сабой работніцкае прадпрыемства.

Ткацкі цэх, які быў здадзены ў строй у 2006 годзе. Снавальныя машыны — швейцарскія, італьянскія, італьянскія, тэцкія — бельгіяцкія. Апошнік — восьмё. І калі параўнаць іх з расійскімі, якія былі раней у вытворчасці, дык хуткасьці іх у шэсьць разоў вышэй. Майстар Наталля Чараднік, якая працуе на прадпрыемстве ўжо 25 гадоў, кажа, што людзі занятыя на рабоце тут і тры змены, і таму цяжка параўноўваць эфектыўнасць дзейнасці цяпер і раней. Напрыклад, цяпер у кожнай змене занята шэсць аператараў, а раней — восемнаццаць. Кампактнасць работы дасягаецца ў многім яшчэ і таму, што ў адным будынку знаходзяцца тры непарыўныя лаўныкі — матальны, снавальны і ткацкі цэх.

Адметнасць апошняга ў тым, што ён абсталяваны сістэмай кліматкантролю. Сутнасць у наступным. Ачышчэння баваўна — гэта вата, якая мае малую разрыўную напружку: іншымі словамі, нярэдка рвецца. Вучоныя заўважылі, што атрымаць не такія частыя, калі ў цэху тэмпература будзе 22—23 градусы і вільготнасць 70—75 працэнтаў. На ўстаноўку сістэмы кантролю клімату хоць і былі выдаткаваныя вялікія фінансавыя сродкі, аднак былі атрыманы і вялікі выйгрыш.

Наведліся ў іх у новы цэх, які будзе здадзены ў эксплуатацыю ў сёлетнім ліпені. У ім будзе два участкі. На першым паверсе — ткацкая вытворчасць з яшчэ большай хуткасцю машына. Аснавіваюцца жа яго ў тым, што на станках можна будзе ткаць тканіну з любым малюнкам, любой каларовай гамы, нават партрэты. Другі паверх — гэта аўтаматычная лінія падручкі і швейны эксперыментальны цэх. Задумка такая: дасягнуць нізкага сабекошту вырабаў, каб перамагчы канкурэнтаў. Гэта — у далейшым, а тады мы бачылі тут прадстаўніцкую італьянскую, бельгіяцкую і англійскую фірмы, работніцаў прадпрыемства, якія шчыравалі на розных аб'ектах.

Побач — дзейны швейны цэх. Майстар яго Марына Дубуш паказала, як працуе японскі вышывальны апарат «Бурудан» на аддзелачна-бракавачным участку. Адначасова ён робіць вышывку ў аўтаматычным рэжыме на шасці гадоўках ужо на працягу двух гадоў. Марына Аляксандраўна заўважыла, што цяпер кожная швачка на італьянскай машыне падрублівае 250—300 ручнічкі за змену. Калі ж яны праойдуць у новы цэх, колькасць тых апераций павялічыцца да тысячы. Такую выпрацоўку будзе дасягацца за кошт найноўшай тэхнікі.

«А ці маюцца на прадпрыемстве старыя станкі і механізмы?» — спыталі мы ў намесніка генеральнага дырэктара Віктара Міхайлавіча Кашанскага. «Ёсць, — адказаў ён, — і на іх працуюць людзі. Скарачаць іхныя пасады немэтазгодна».

Цікава было ведаць, ці своечасова разлічваюцца з прадпрыемствам партнёры за пастаўленую ім прадукцыю. Аказваецца, ёсць тры «тормазы». У тым сансе, што «Рэчыцкаму тэкстылю» гандлёвыя арганізацыі заплачылі каля пяці мільярдаў рублёў, якія маглі быць выкарыстаны для закупкі сыравіны.

Матэрыялы падрыхтавалі А. ДАУЖАНОК, В. БОЙКА, М. ЖЫЛІНСКАЯ (ФОТА).

УНН 400016802.

Алена САКАЛОВА працуе ў цэху аздобных работ.

Рэчыцкі тэкстыль

247500, Рэспубліка Беларусь
Гомельская вобласць
г. Рэчыца, вул. Наумава, 131
тэл./факс + 375 (2340) 4 03 96
МАБ. + 375 (29) 663 50 74
E-mail vikkon@tut.by
www.textil.by

ЗАПРАШАЕ ЗАЦІКАЎЛЕННЯ АРГАНІЗАЦЫІ ДА СУПРАЦОЎНІЦТВА НА ЎЗАЕМАВЫГАДНЫХ УМОВАХ.

Вышывальніца Ларыса ПАПЛУСКАЯ.

СЕЙБЫ РАЗУМНАГА, ДОБРАГА, ВЕЧНАГА

Паважаны і шануюны выкладчык рускай мовы і літаратуры з амаль 60-гадовым працоўным стажам Таццяна Рыгорэўна БАГРАЦІЦАВА.

Баршчоўскай сярэдняй — 70

вёсак, школьнікі. Усе былі запрошаныя ў актывую залу, і вось ужо дзейства пачалося.

Па сцене праходзіць першакласнік — хлопчык і дзевушкіна, якія чытаюць кнігу і аб нечым перагаворваюцца паміж сабой. Следам за імі — гэтак жа — пары вучняў іншых класаў. На фоне вядомай песні «Школьныя гады» і руху сімвалічных пакаленняў бярэ старт урачыстая частка свята.

Забягаючы наперад, скажам, што прайшло яно цікава і надойтаў запамінаць прысутным разнастайнае праграмы, у якой цэна пераляглася ў вышаванні, і песні, і танцы, і падручні грамадскай і прадпрыемстваў, і гістарычныя звесткі пра «школьны карабель», на якім многім жыхарам населеных пунктаў даваўся ажыццявіць вандроўку ў 10—11 гадоў у судакраіну ведаў», вучыцца жыць, сталець, каб потым выбіраць свой шлях. Вось пра што паведмілі дырэктар установы Надзея Уладзіміраўна Сяржан і вядучыя праграмы.

СА ШКОЛНАГА ЛЕТАПІСУ

У Баршчоўскай школе з'явілася ў печатку мінулага стагоддзя. Была яна ж, вядома, царкоўна-прыходская, і ў адным памяшканні там адначасова навучаліся хлопчыкі і дзевушкі чатырох класаў.

Настанік жа быў адзін. Гісторыя нават захавала яго прозвішча — Андрэй Іванавіч Мекчанка.

Пасля Кастрычніка 1917 года школа мела статус пачатковай, а з 1932 года яна пераўтварылася ў сямігадовы і называлася школай калгаснай моладзі імя Сталіна. Публіч з ёй — хата-школа пашырылася да чатырох будынкаў, у якіх сёння застаўся толькі адзін. Дырэктарам яе на той час быў Геннадз Язэпавіч Квяткоўскі, а адной з настаўніц — Таццяна Мікітаўна Мартыненка, яе выпускніца. Пра матэрыяльна-тэхнічную базу установы гаворкі няма: недастаткова было то аднаго, то другога. Дарэчы, які і пасля, калі была адкрыта сярэдняя школа.

ШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ

Яна перапыніла заняткі ў школе, якую даваўся аднаўляць, да 1944 года, калі раён быў вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. З першых дзён вайны да светлага дня Перамогі змагаліся на франтах яе дырэктар Георгій Міхайлавіч Малыхін, настаўнікі Павел Трафімавіч Яронін, Пётр Сямёнавіч Падрэзненка, Генадз Міхайлавіч Зацюпа, Віктар Раманавіч Назараў, Марыя Мікіфаўна Сельгіна.

У баіх з ворагам мужнасцю вызначыліся многія былыя вучні школы, сярод якіх быў і Анатоль Якаўлевіч Каваленка, лётчык, капітан Чырвонай Арміі, Герой Савецкага Саюза.

Дырэктар Баршчоўскай школы Надзея СЯРЖАН і выкладчы фізічнай культуры і спорту, былы дырэктар, Мікалай ЛУК'ЯНЕНКА запальваюць свечкі юбілейнага торта.

Вучні, настаўнікі і госці свята школы.

УПОРАВЕНЬ З ЧАСАМ І ПАТРАБАВАННЯМ

За 70 гадоў існавання Баршчоўскай сярэдняй агульнаадукацыйнай школы за яе штурвалем стаялі сем дырэктараў, і кожны з іх належаў педагогічнай калектыву на паслявоўную работу. Школа з'явілася ішла, як кажуць, у нату з часам, які б задачы перад ёй ні ставіліся. Зараз тут набірваецца ведаў 131 вучань, працуюць зладжаны падкалектыву з 21 творчага настаўніка. Сярод іх — 16 педагогаў з вышэйшай адукацыяй.

Дырэктар Надзея Уладзіміраўна Сяржан мае 16-гадовы стаж педагогічнай работы, пяць гадоў узначальвала адну з сярэдніх школ Калінкавіцкага раёна. Летась яе сям'я пераехала ў свой родны Рэчыцкі раён, дзе ў школе змяніла яе кіраўніца Мікаіла Васільевна Лук'яненка, які звыш 20 гадоў займаў пасаду дырэктара і шмат зрабіў для палепшання матэрыяльна-тэхнічнай базы установы (пабудаваныя сталовак, кацельня, гаражы, абсталяваны клас-мастэрская).

Трыццаць адзін год педстаж у настаўніц інфарматыкі і матэматыкі Святланы Уладзіміраўны Шафтар, дваццаць вясомі — у наменіка дырэктара па выхаванні Раісе Галіны Мікаілаўны Рубан, дваццаць сем — у настаўніцы французскай мовы Ганны Міхайлаўны Лук'яненка, дваццаць пяць — у настаўніцы матэматыкі Алены Уладзіміраўны Краўчанкі. Толькі добрыя словы можна пачуць і ў адрас наменіка дырэктара школы па вучэбнай рабоце Вялянціны Патрушы Хамнюк. Арганічна Уліпіла ў калектыв і малады спецыяліст Ганна Уладзіміраўна Сапончык. Аксана Рыгорэўна Рабянок, Вольга Барысаўна Гаварун, Людміла Міхайлаўна Дзянгубенка.

Дырэктар Надзея Сяржан і ў гэтым адчуваецца дапамога шэфу — калектыву ААТ «Бурвая кампанія «Дальта», якую ўзначальвае Мікаіла Васільевна Чарнашэй. Гэта арганізацыя шмат у чым садзейнічае папаўненню матэрыяльна-тэхнічнай базы школы.

Ніводная просьба яе кіраўніку аб дапамозе ў тым ці іншым пытанні не застаецца без увагі. Тое ж самае адносіцца і да філіяла «Савецкая Беларусь» ААТ «Рэчыцкі камбінат хлябародуктаў» (Павел Ягоравіч Кавалёў). Без дапамогі шэфу, жаа Надзея Уладзіміраўна, школа было б цяжкавата. Дзякуй ім!

На другім павароце ў калідоры звернулі ўвагу на выставу малюнкаў, якія падарылі італьянцы. Прадстаўнікі італьянскай фірмы «Новопа» (апошнія прысутнічалі на юбілеі) і галандцы кожны год прымаюць баршчоўскіх вучняў на адраўленне. Больш за тое, зладжаны шэфы пашырылі майстэрню, пабудавалі сучасны санвузел і і.

ганаровыя граматы аддзела адукацыі і райкама прафсаюза.

Вучні займаюцца ў дванаццаці ўтульных класах-кабінетах, камп'ютарным класе. Для заняткаў спортам і ўмацавання здароўя школьнікаў ёсць спартыўны комплекс побач са школай і спартыўная зала. У школе арганізаваны факультэўныя заняткі, а ў вольны час дзеці маюць магчымасць займацца ў сямі гуртках і чатырох клубках па інтарэсах — «Транзі спорт», «Юны алімпіец», «Пешаходны турызм», «Урадызельныя», «Рытміка» і г.д. Працуюць некалькі спартыўных секцый. Да паслуг школьнікаў — бібліятэка, сталовак. Дарэчы, харчаванне тут бясплатнае, бо вёска знаходзіцца ў зоне перыядычнага радыяцыйнага кантролю. Актыві ўдзел вучні бяруць у турыстычных паходах, экскурсіях, раённы і абласны конкурс-аглядак, правядзенні ронных святаў. Яны неаднаразова выхадзілі пераможцамі раённыя алімпіяды.

ПА ЖЫЦЦІ — НАДЗЕЙНАЙ ДАРОГАЙ

За час існавання школы адукацыю тут атрымалі 2196 чалавек. Яны ішлі і ідуць па жыццё надзейнай дарогай. Адны, які было адзначана на сваё, аруць, сеюць, пельчэ, шывоць, іншыя — здабываюць нафту, плавяць метал, вырошчваюць сады, трэцяя — будуюць жылыя пасёлкі, пачаў дзяцей. Са школы, напрыклад, выйшла пасля заканчэння ВНУ нямяла настаўнікаў, некаторыя з якіх папоўнілі калектыв педагогаў у Баршчоўскай. Выпускнікі школы, перш за ўсё, добрыя, спагадлівыя людзі, старанныя працаўнікі, якія прымаюцца багатымі нашай краіны.

ДЗЯКУЙ ШЭФАМ

На другі дзень нашай камандзіроўкі мы мелі большую магчымасць пазнаёміцца з работай школы. Дырэктар правяла нас па прадметных кабінетах, паказала прышкольныя доследныя ўчасткі, ды і наогул расказала шмат цікавага. Напрыклад, на спецыяльным стэндзе «Сюзор» талентаў і розуму» змяшчаюцца фотаздымкі тых вучняў, якія за чвэрць года вяселі востра і болей вучаў. Спецыяльныя стэндзі прысвечаны першым спартсменам і ватарам працы, якія аддалі педагагічнай рабоце шмат гадоў і цяпер знаходзяцца на заслужаным адпачынку або ўжо пайшлі з жыцця.

Дарэчы, стэндзі добра аформленыя, і ў гэтым адчуваецца дапамога шэфу — калектыву ААТ «Бурвая кампанія «Дальта», якую ўзначальвае Мікаіла Васільевна Чарнашэй. Гэта арганізацыя шмат у чым садзейнічае папаўненню матэрыяльна-тэхнічнай базы школы.

Ніводная просьба яе кіраўніку аб дапамозе ў тым ці іншым пытанні не застаецца без увагі. Тое ж самае адносіцца і да філіяла «Савецкая Беларусь» ААТ «Рэчыцкі камбінат хлябародуктаў» (Павел Ягоравіч Кавалёў). Без дапамогі шэфу, жаа Надзея Уладзіміраўна, школа было б цяжкавата. Дзякуй ім!

На другім павароце ў калідоры звернулі ўвагу на выставу малюнкаў, якія падарылі італьянцы. Прадстаўнікі італьянскай фірмы «Новопа» (апошнія прысутнічалі на юбілеі) і галандцы кожны год прымаюць баршчоўскіх вучняў на адраўленне. Больш за тое, зладжаны шэфы пашырылі майстэрню, пабудавалі сучасны санвузел і і.

«ШТО ЗНАЧЫЦЬ ДЛЯ ВАС ШКОЛА?»

Такое пытанне задалі мы некаторым яе педагогам, выпускнікам і вучням.

Таццяна Рыгорэўна Баграцкіца, настаўніца-пенсіянерка: «Я вучылася ў Баршчоўскай сярэдняй, пазней закончыла Рэчыцкае педвучлішча, атрымала спецыяльнае выхаванне ў Гомельскай дзяржаўнай універсітэце імя Скарыны, за дзень

ПА ЖЫЦЦІ — НАДЗЕЙНАЙ ДАРОГАЙ

«Пра школу ў мяне застануца самыя прыемныя ўспаміны. Тут вучыліся мае тата, бабуля, дзядзька. Любімы прадмет — руская мова і літаратура. Калі пашчасціць, паслухаю ў Гомельскім тэхнікум чыгуначнага транспарту. За ўсё настаўнікам — вялікі дзякуй. Яны застануцца ў нашых сэрцах».

З Днём народзіння, з сямідзесяцігадовым юбілеем Баршчоўскай сярэдняй Школы! Дарожнае табе, светлыя гарызонты!

Матэрыялы падрыхтавалі А. ДАЎЖАНОК, В. БОЙКА, М. ЖЫЛІНСКАЯ (фота).

УНН 400001306.

Ваза на МНАЦКАП'ЯН выдатна пачувае сябе ў беларускай школе.

Выпускнік школы Марына ГАВАРУН і Сяргей БАКАШОЎ.

Калі мы прыехалі ў Баршчоўку ў апошні красавіцкі дзень, над вёскай нібы светла-зялёным дымок распукалі першую лістоў малядыя бэрэзі, а ў прысадках спрабавалі свае авяжыны галасы артысты-самаіў, змяняючы руладу за руладай. Народу на свята сабралася шмат: адзелькі ўзбілку, былыя выпускнікі, прадстаўнікі райвыканкома, сельсавета, грамадскасці, жыхары навакольных

Ен узорна выконваў заданні камандавання на ронных франтах, за што яшчэ быў узнагароджаны ордэнам Леніна, Чырвонага Сцяга, трыма ордэнамі Чырвонай Зоркі, шматлікімі медалямі. Анатоль Якаўлевіч, ім якое ношчы пяніерскае дружнае школы, сустракаўся са сваімі землякамі-вучнямі па кніжкі просьбе, пакінуўшы ўспаміны пра вучэбны змаганні на франтах Вялікай Айчыннай вайны. Напярэднімі 65-годдзя Вялікай Перамогі школа ўзміціла ваенна-патрыятычнае выхаванне. У класках прайшлі гутаркі аб спэўных подзвігах савецкіх воінаў, у тым ліку і землякоў, якія аддавалі ўсе сілы на барацьбу з ворагам. Гутаркі праходзілі і каля аформленага кутка баваой славы вёскі Баршчоўка і ваенных падзей, у якіх вёсць раздзелі: «22 чэрвеня», «Народныя моцніцы», «Зарынае аблічча фашызму», «На франтах Вялікай Айчыннай». Тут сабраўся сапраўды багаты матэрыял, які з'яўляецца не проста музейным. З ім працаваць: праходзіць урокі гісторыі, мужнасці, іншыя пазакласныя мерапрыемствы ваенна-патрыятычнага характару.

Крынічка

Рубрыку вядзе Валяціна ШИПЛЕЎСКАЯ, тэл. 285 88 81 № 18 (350)

Боб — на ўсе рукі майстар

Радзіма бобу — Міжземнамор'е. Гэта адна з самых старажытных культур. У антычным свеце сярэд бабовых раслін боб карыстаўся асаблівай пашанай, аб чым пісаў, у прыватнасці, Пліній Старэйшы. Ёсць звесткі пра тое, што боб вырошчвалі ў Палессяе за тысячу гадоў да нашай эры. Яго з паспелым вырошчвалі ў Старажытных Егіпце і Грэцыі.

У лячэбніках народнай медыцыны гэтая культура займае надзвычайнае месца. У справу ідзе ўсё: вядома ж плод, сам стручок, сцябло, карані. Боб зніжае рызыка сардэчна-сасудзістых захворванняў, парушэнняў нервовай сістэмы, выдатна сілкуе мозг. Ён зводзіць да мінімуму запаленчыя працэсы ў нырках, дапамагае хворым суставам. Працэўрыць варыяны бабы або і адвар прыміняюць як жыўчы сродка пры паносах. Зварачны з малаком здобываюць бабы, а таксама нагрэтую муку з бобу прыкладваюць да нарываў для паскарэння іх высыпавання.

Бабовая мука дапамагае нават пры катаракце. Для гэтага муку, палёкты ружы і бялок аднаго яйка настойваюць на працягу сутак. Можна і прымоць рабіць, і прымаць унутр.

Попел сцябілі з гарэлкі і вадой прымаюць адступіць вадзянку. Браць па чайнай лыжку попелу і вады і сталовую лыжку гарэлкі. Піць тройчы на дзень, запіваючы сокам морквы. Адвары і настой выкарыстоўваюць як касметычны сродка для абмывання і абцірання твару.

А яшчэ боб дапамагае адвесці каларадскага жука ад бульбы. Дастакова ўватуць прарошчаныя плады ля ўскодаў бульбын — і жукаў няма.

Баб — на ўсе рукі майстар. Жыць зніжэнне. У яго маладыя няспелыя бабы ўжываюць у свежым выглядзе, спелыя — для прыгатавання супоў, гарніру, вінегрэтаў. Ва рэй у вялікай колькасці вады, каб захаваць зліны колер.

Некалькі прасцейшых рэцэптаў прыгатавання страў з бобу:
Баб з маслам. 700—800 г бобу, 4 ст. лыжкі сметанковага масла, зялёная кропу, соль.

Анцысць зялёныя бабы, адварыць у падсоленай вадзе, адцэдыць, пасыпаць дробна нарэзаным кропам і заліць парэзэтым сметанковым маслам. Падаць з кіслым малаком.

Зялёныя бабы на патэльні. 200 г зялёных бобу, 20 г зялёнай цыбулі, 30 г топленага масла, 2 яйкі, зялёная пятрушка ці чабор, перац і соль на смак.

Бабы зварыць да гатоўнасці ў падсоленай вадзе, адцэдыць, пакласці на патэльні з маслам, дадаць пасіраваную зялёную цыбулю, зялёнае чабор ці пятрушкі, пасаліць і папярчыць, заліць узбійнымі яйкамі і давесці да гатоўнасці ў духоўцы. Падаваць на той жа патэльні.

Бабы, тушаныя ў гаршчочку. 200 г бобу, 1 ст. лыжка тамат-пасты, 50 г масла, 2 шклянкі бульбу, 1/2 шклянкі смятаны, зялёная, соль на смак.

Бабы замачыць на 2—3 гадзіны, потым адкінуць на сита, раскласці па гаршчочках, дадаць сметанковае масла і крышку абсмажаную цыбулю, бульбу, 1 лыжку тамат-пасты. Гаршчочкі накрыць накрывкамі, паставіць тушыць. За 10 хвілін да гатоўнасці бабы запрывіць смятанай, соллю і ўпрыгожыць зялёным кропу ці пятрушкі.

Карысныя парады

- Таматы адносяцца да разраду раслін, якія моцна збядняюць глебу. Да іх падсаджаюць базілік, пятрушку, радыску, крэс-салату і калырбаі.
- Морква мае сярэдняю патрэбнасць у пажыўчальных рэчывах. Да яе можна падсаджаць цыбулю-парэй, кроп, часноч, агуркі.
- Качанная салата спавяжае нашым пажыўчальны рэчываў, да яе падсаджаюць шпінат, радыску, квяцістую нізкарослую капусту.

Чаму ападаюць завязі?

«У мінулым годзе, а таксама на некаторых дрэвах ужо сёлет пачалі ападаць завязі. З чым гэта можа быць звязана?»

Іван КРУП'ЯНОК, Салігорскі раён.

Ападанне завязі ў садоўных дрэў — з'ява даволі частая. Гэта можа адбывацца па розных прычынах: зімовае пашкодненне дрэва, несумяшчальнасць прышчэпкі і прышчэпкі, парушэнні баланс сілкавання дрэва, заглыбленая пасадка, шкоднікі і хваробы.

Калі, напрыклад, яблыня звычайна нармальна паданосіць, то заўчасна хвалявацца не варта — дрэва скідае завязь звышзалежана ад непамяренай нагрукі. Гэта лацярджак просты падлік. На дарослым дрэве бывае прыкладна 50 тысяч кветак. Калі б з кожнай кветкі атрымаўся плод вагой 100 г, ураджай быў бы 5 тон. Але таго цяжка не вытрымае ніводнае дрэва, нават калі яму дапамагчы падкоркамі. Ды і накарміць такое дрэва будзе не пад сілу.

Вялікая частка сілкавання ідзе на фарміраванне насення, а яго ў 50 тысяч яблынкаў было б вялікае мноства. Вось таму «разумнае дрэва» і скідае лішняе плады. У яблыні і груш для атрымання добрага ўраджая дастаткова 3-5 працэнтаў (да 10 працэнтаў) завязі ад агульнай колькасці кветак, у вішні і слівы 15—30 працэнтаў (часам да 50 працэнтаў).

Ёсць яшчэ адна прычына таго, што завязі ападаюць, асабліва ў костакавых культур, — гэта недахоп кальцыю ў глебе. Для таго, каб выправіць сітуацыю, трэба ўносіць попель, кальцыевую селетру, іншыя ўгнаенні, якія змяшчаюць кальцый. Канкрэтныя дозы можна вызначыць пасля правядзення хімічнага аналізу глебы.

Азіяцкія гібрыды. Аднавядна, і ў садзе ім патрэбна слабасілка глеба. Калі такім ліпням рэгулярна падсыпаць зямлю ў ўгнаенні, яны будуць расці і не будуць хварэць. І наадварот.

Ліпня кучарава і ліпня беласнежная добра сябе адчуваюць на нейтральнай глебе, якая багатая на кальцый. І яшчэ: усе ліпні любяць, каб верхняя частка раслінны асвятлялася сонцам, а ніжняя знаходзілася ў цені. Таму ліпні будзь вам удзячныя, калі вакол іх пасееце нізкарослыя расліны.

Што любяць лілеі

Калі ў вашым садзе лілеі растуць дрэнна, марнеюць і нават гнуць, то хутчэй за ўсё, ім не падбаеца глеба, у якую вы яе пасадзілі. Большая частка лілей у прыродных умовах расце на рыхлых слабасілых лясных глебах. Да такіх лілей адносяцца, перш за ўсё, Азіяцкія гібрыды. Аднавядна, і ў садзе ім патрэбна слабасілка глеба. Калі такім ліпням рэгулярна падсыпаць зямлю ў ўгнаенні, яны будуць расці і не будуць хварэць. І наадварот.

Ліпня кучарава і ліпня беласнежная добра сябе адчуваюць на нейтральнай глебе, якая багатая на кальцый. І яшчэ: усе ліпні любяць, каб верхняя частка раслінны асвятлялася сонцам, а ніжняя знаходзілася ў цені. Таму ліпні будзь вам удзячныя, калі вакол іх пасееце нізкарослыя расліны.

Ліпня кучарава і ліпня беласнежная добра сябе адчуваюць на нейтральнай глебе, якая багатая на кальцый. І яшчэ: усе ліпні любяць, каб верхняя частка раслінны асвятлялася сонцам, а ніжняя знаходзілася ў цені. Таму ліпні будзь вам удзячныя, калі вакол іх пасееце нізкарослыя расліны.

Сеём ці падсяваем

Калі ў нас у паўднёвай зоне агуркі высяваюць у першай декадзе мая, то ў цэнтральнай і паўночнай — у другой і трэцяй. Самы апошні тэрмін сябу — першая декада чэрвеня, — лічыць загадчык лабараторыі гарбузовых агароднічных культур Інстытута агароднічнага Анаоль ХЛЕБАРОДА. Тым больш, калі ў вас так атрымаўся, што ўсходы не з'явіліся, або ўзніклі дрэнна: паўтарыце яшчэ раз. Пазняя сябу каменнаеўскае хуткім прастаненне насення і інтэнсіўным ростам маладых раслін. Пры познім тэрмінах сябу можна выкарыстоўваць прарослае насенне.

Каб усходы з'явіліся дружна, а таксама хутка развіваліся і каб абараніць іх ад птушак, а тым больш ад заварыхаў, ракамендуецца на градах прымаць часовыя ўкрывы, у прыватнасці, спанбонд. Яго знімаюць тады, калі ўсталяюцца цёплае надвор'е — 20—22 градусаў ўдзень і 15—18 — уначы. На цярціх гліністых і сугліністых глебах агуркі лепш вырошчываць на грабнях, вышыня якіх 15—20 см. Шырыня паміж радкамі павіна быць 120—140 см, а адлегласць паміж насеннем — 5—10 см. Глыбіня загортвання на цярціх глебах 2—3 см, на сярэдніх і лёгкіх — 3—4 см.

Для падкоркі можна выкарыстаць мінеральныя і арганічныя ўгнаенні. Гноевую жыжку разводзяць вадой у суадносінах 1:6, курыны памёт — 1:12. У сырое надвор'е мінеральныя ўгнаенні можна ўносіць у сухім, а ў пагодліва дні — у вадкім выглядзе. 10—15 г азотны і па 15—20 г фосфарных і калійных ўгнаенняў трэба развесці ў 10 л вады. Добры эффект даюць пазкарэньвы падкоркі маладых комплекснымі ўгнаеннямі экаліт і мультытэ пліус.

Найбольш небяспечным шкоднікам агурку з'яўляецца чорная бахчавая тля. Для барацьбы з ёй прымяняюць такія прэпараты, як актэль, карбафос, белафос і іншыя інсектыцыды. Вельмі небяспечная хвароба агурку — перанаспароз, або лжыва мучыстая раса. Устойлівія да гэтай хваробы гатункі Зарніца, Верасень, Світанак, Спаванскі і гібрыды Беларуска карнішон, Каралавы рыф, Малыш, Янус.

Прадрэжваючы грады бурокаў, не ўсе агароднічныя варца боршч з новага ўраджая, многія біялітасна выкаджаюць караняплоды, якія не паспелі сфарміравацца. А дарэмна. Перасадзіўшы іх на іншую граду, вы зможаце павялічыць ураджай і два разы. Не ўсе перасяленцы добра прыжываюцца на новым месцы, але калі ўсё зрабіць правільна, то яны выжываюць і набяруць вагу не менш чым на 250 г.

Перш за ўсё ўгнойце градуку сумессю попелу і перагноу. Расліны перасаджайце адразу ж, як толькі іх вырвеце ў час прароджвання, прасячыце за тым, каб караньчык у ямы размяшчаўся строга вертыкальна. У адваротным выпадку расліны будуць доўга хварэць. Калі ў вас няма свабоднай грады, пасадзіце караняплоды паміж радкамі цыбулі. Прысыпаючы глебай, не заглыбляйце каранёвую шыюку, інакш бурокаў доўга будзе прабавацца да святла і ў выніку адстане ў расце ад сваіх равеснікаў. Пасля пасадкі градука паліце так, каб глеба прамокла на 10—12 см. Калі стаяць сонечныя дні, па магчымасці стварыце новым пасадкам цені, напрыклад, з лістоў лопуху.

Прадрэжваючы грады бурокаў, не ўсе агароднічныя варца боршч з новага ўраджая, многія біялітасна выкаджаюць караняплоды, якія не паспелі сфарміравацца. А дарэмна. Перасадзіўшы іх на іншую граду, вы зможаце павялічыць ураджай і два разы. Не ўсе перасяленцы добра прыжываюцца на новым месцы, але калі ўсё зрабіць правільна, то яны выжываюць і набяруць вагу не менш чым на 250 г.

Прадрэжваючы грады бурокаў, не ўсе агароднічныя варца боршч з новага ўраджая, многія біялітасна выкаджаюць караняплоды, якія не паспелі сфарміравацца. А дарэмна. Перасадзіўшы іх на іншую граду, вы зможаце павялічыць ураджай і два разы. Не ўсе перасяленцы добра прыжываюцца на новым месцы, але калі ўсё зрабіць правільна, то яны выжываюць і набяруць вагу не менш чым на 250 г.

Яшчэ адзін ураджай

Прадрэжваючы грады бурокаў, не ўсе агароднічныя варца боршч з новага ўраджая, многія біялітасна выкаджаюць караняплоды, якія не паспелі сфарміравацца. А дарэмна. Перасадзіўшы іх на іншую граду, вы зможаце павялічыць ураджай і два разы. Не ўсе перасяленцы добра прыжываюцца на новым месцы, але калі ўсё зрабіць правільна, то яны выжываюць і набяруць вагу не менш чым на 250 г.

Прадрэжваючы грады бурокаў, не ўсе агароднічныя варца боршч з новага ўраджая, многія біялітасна выкаджаюць караняплоды, якія не паспелі сфарміравацца. А дарэмна. Перасадзіўшы іх на іншую граду, вы зможаце павялічыць ураджай і два разы. Не ўсе перасяленцы добра прыжываюцца на новым месцы, але калі ўсё зрабіць правільна, то яны выжываюць і набяруць вагу не менш чым на 250 г.

Прадрэжваючы грады бурокаў, не ўсе агароднічныя варца боршч з новага ўраджая, многія біялітасна выкаджаюць караняплоды, якія не паспелі сфарміравацца. А дарэмна. Перасадзіўшы іх на іншую граду, вы зможаце павялічыць ураджай

3 чэрвеня
2010 г.
№ 21 (215)

ЗВАРОТ У РЕДАКЦЫЮ МОСТ ДЛЯ МАЙСТРА

Імя адмысловага народнага майстра, лаўрата прэміі Прэзідэнта краіны «За духоўнае адраджэнне» Мікалая Тарасюка вядомае не толькі ў Пружанскім раёне на Брэстчыне, дзе ён пастанна пражывае, але і далёка за яго межамі. (Зусім нядаўна ў польскім горадзе Бельск-Падляскі прайшла персанальная выстава 78-гадовага разьбярэ.) Пра яго неаднойчы пісала прэса — і мясцовая, і рэспубліканская, праўда, нагоды для артыкулаў былі пераважна прыемнымі. Але днямі наша рэдакцыя атрымала ліст ад жыхара г. Брэста, спадара І.К. Жэздзіка — ён раскажаў пра некаторыя, мякка кажучы, нязручнасці, з якімі сутыкаецца апошнім (ды не толькі апошнім) часам славуты разьбярэ.

Вёска Стойлы, дзе жыве Мікалай Васільевіч Тарасюк, і вёска Шчэрбы, куды ён часам ходзіць у краму па хлеб, цукар і іншыя прадукты, знаходзяцца адна ад адной на адлегласці 700 метраў. (Іх падзяляе рэчка Лева Лясная.) І вось гэту адлегласць, паводле слоў перадаючага, мала таго, што па бездарожжы ў чым іншым, акрамя як у балотных ботах, не пройдзе. А тут яшчэ неспадзяванка — масток, па якім Мікалай Васільевіч звычайна пераходзіць праз рэчку, абваліўся. Цяпер адсутнасць пераправы стала для хутаранна (у в. Стойлы, акрамя Тарасюка, больш ніхто не жыве) сапраўднай праблемай. Шлях напярэці ў вёску Шчэрбы аказаўся для пажылога чалавека «закрытым», а разам з гэтым ён пазбавіўся магчымасці не толькі хадзіць у краму, але і падтрымліваць стасункі з сябрамі і знаёмымі, якія жывуць у Шчэрбах. Акрамя таго, праз Шчэрбы пралягае прама выхад на цэнтральную дарогу, па якой ходзяць аўтобусы да Брэста, Пружану і цэнтра сельсавета — в. Шчарнова.

«Няўжо вядомы і заслужаны чалавек не заслужыў ні добрай дарогі, ні людскага моста? — пытаецца наш чытач. — Бо 700 метраў — гэта не такая ўжо вялікая адлегласць. Тым больш што будаўнічы матэрыял для пракладвання дарогі ляжыць літаральна побач: гэта «руіны» бітай цэгля, што засталася ад былых жывёлагадоўчых фермаў. Напэўна, і для моста ў дзяржаве знойдзецца дзясятка бетонных пліт. Тым больш што дарога і мост патрэбныя не толькі Мікалаю Тарасюку — яны патрэбныя турыстам, гасцям і жыхарам Шчэрбы».

Разам з тым, у лісце спадар Жэздзік выказаў сумненне ў тым, што гэту работу здолее «пацягнуць» сельскі Савет: маўляў, у яго няма такіх магчымасцяў, таму неабходна «стукацца» ў больш высокай кабінеты.

Але мы ўсё ж вырашылі звярнуцца спачатку да пераважна ўзроўню ўлады — сельскага Савета, паколькі ён з'яўляецца самым набліжэным да людзей.

Старшыня Шчарчоўскага сельскага Савета дэпутатаў Віктар ВАНЕКА на сваю паштоўку прызначаны нядаўна — каля двух тыдняў таму. Але пра паштоўку мы мост рэчы Лева Лясная, які злучаў вёску Шчэрбы з вёскай Стойлы, ён ведае.

Аднойчы гэты масток ужо рамантаваўся, адновімы яго і цяпер, — кажа Віктар Мікалаевіч. — Гэта зойме прыкладна тры дні, і справімся мы, хутчэй за ўсё, сваімі сіламі.

Не так даўно старшыня сельскага Савета і сам заезджаў да народнага майстра — падвозіў да яго чарговых гасцей.

— Тады Мікалай Васільевіч адчуваў сябе нармальна і ні на што не скардзіўся. Праўда, і з мостам праблем яшчэ не было...

— А ці ёсць нейкі іншы шлях, па якім Тарасюку можна было б патрапіць у Шчэрбы? — пацікавілася я. — Напрыклад, ці магчыма абысці рэчку па крузе?

— Тэарэтычна можна, але гэта вельмі вялікая адлегласць, тым больш для пажылога чалавека. А пераходзіць рэчку ўборд небяспечна. Таму мы добра разумеем, што мост неабходна тэрмінова рамантаваць, і трымаем гэта пытанне на кантролі.

Што датычыцца самой дарогі ад Стойлаў да Шчэрбы, то па гэтым пытанні, кажа Віктар Ванека, з прэтэнзіямі ці скаргаў у сельскі Савет ніхто пакуль не звяртаўся. (Магчыма, таму, што ў вёсцы Стойлы жыве толькі адзін Мікалай Тарасюк, а ён — чалавек у побытавым сэнсе непатрабавальны.) У любым выпадку, кажа старшыня сельскага Савета, наўрад ці мэтазгодна масціць дарогу з рэшткаў цэгля (як прапанаваў аўтар ліста ў рэдакцыю). Хутчэй за ўсё, яе давядзецца проста падсыпаць.

— Мы ўжо абмяркоўвалі пытанне з рамонтам азначанага моста са старшынёй Шчарчоўскага сельскага Савета, — падвердзіў і намеснік старшыні Пружанскага райвыканкама Мікалай КУДРАВЕЦ. — Зразумела, што такі мост, па якім ездзіла б тэхніка, мы не зробім. Але праісці па ім ці праехаць на веласіпеды будзе магчыма. Мяркуюцца, што рамонт дапаможа зрабіць мясцовае сельгаспрадпрыемства «Шчарнова».

Паводле слоў Мікалая Кудраўца, народны майстар са сваёй вёскай практычна нікуды не выязджае. Дзеці і ўнучкі, якія жывуць у Пружане, наведваюцца да яго самі. Некалі «дзеда Мікалаю» (як называюць Тарасюка на Пружаншчыне) мясцовыя ўлады хацелі выдзеліць кватэру ў райцэнтры, прапанавалі перабрацца бліжэй да сваякоў... Але Мікалай Васільевіч адмовіўся пераязджаць. Просты вясковец, ён застаецца адданым свайму ладу жыцця і сваёй зямлі.

Наталля КАРПЕНКА.

ЛЕПШЫ ПЛІТАЧНІК — 3 МАГЛЁЎШЧЫНЫ

На фінальным этапе Рэспубліканскага конкурсу плітачнікаў на прызы кампаніі «Хенкель Баўтэхнік» перамога прадстаўніку Магілёўскай вобласці Дзмітры Чарныш.

Усяго ў конкурсе прынялі ўдзел каля 700 майстроў з розных куткоў краіны, але да фіналу дайшлі толькі шэсць чалавек: Дзмітрый Янцэвіч (Мінск), Дзмітрый Палішэвіч (Гродна), Барыс Бузанкаў (Гомель), Юры Гардзеюк (Брэст), Віталь Юхнавец (Віцебск) і вышэй згаданы Дзмітрый Чарныш.

Як адзначылі арганізатары конкурсу, для канкурсантаў такое спаборніцтва стала магчымым туршоркам для ўзлёту па службовай лесвіцы, а таксама шляхам для больш высокіх заробкаў. Ну а ўся галіва ў цэлым таксама атрымала дывідэнды — арганізатары лічаць, што яны стварылі новыя стымулы для павышэння якасці абліцоўчых работ.

Павел БЕРАСНЕЎ.

РАБОЧЫЯ РУКІ — ЯШЧЭ НЕ ГАРАНТЫЯ

Даволі папулярная думка, што ў жыхароў буйных гарадоў не ўзнікае асаблівых праблем з працаўладкаваннем, у той час як знайсці свабоднае месца ў невялікім раёне амаль нерэальна, адпавядае рэчаіснасці толькі часткова. Вакансіі ў глыбінцы ёсць. Іншая справа, што апошнім часам тут назіраецца новая тэндэнцыя: наймальнікам патрэбна ўсё больш спецыялістаў і ўсё менш — нізкакваліфікаваных работнікаў.

Медык, заатэхнік і выкладчык

Летась у Чачэрскім раёне было прынятае рашэнне аб рэарганізацыі фабрыкі мастацкіх вырабаў. Ніхто не здзіўляўся: прадпрыемства, якое спецыялізавалася на сувенірах і мэблі з лавы, адчувала фінансавыя праблемы, і ва умовах, калі ні ў кога не аказалася «лішніх» грошай, сітуацыя толькі ўскладнілася. Пыпыт на сувеніры і «нестандартную» мэблю знізіўся, фабрыка ператварылася ў цэх. Але тут падаюцца больш «важкімі» не прычыны, а вынік — адбылося значнае скарачэнне персаналу. Практычна з паўсотні ранейшых работнікаў працоўныя месцы захавала прыкладна трэцяя частка. Да таго ж, у асноўным «за бортам» апынуліся жанчыны. І гэта падавалася сапраўднай бядой: у невялікім памеры рэгіёне засталася па сутнасці ўсяго адно больш-менш значнае самастойнае прамысловое прадпрыемства — вінаробны завод.

Нельга сказаць, што Чачэршчына перажыла сапраўдны ўсплеск беспрацоўя. Яго ўзровень на сёння складае 0,9 працэнта ад усяго эканамічна актыўнага насельніцтва, на ўліку ў мясцовай службе занятасці знаходзіцца 52 чалавекі. Прычым адначасова тут маюць звесткі адразу пра 107 вакансій, якія амаль пароўну размяркоўваюцца паміж горадамі і вёскай.

На першы погляд, падобная «раскладка» выглядае ледзь ці не ідэальнай. Калі б не адна акалічнасць: падзеі на фабрыцы мастацкіх вырабаў яшчэ больш

абвастрылі праблему з недахопам свабодных месцаў для прадстаўнікоў рабочых спецыяльнасцяў. Так, у службе занятасці ёсць заяўкі на прадаўцоў, вадзіцеляў і трактарыстаў. Але гэта — вакансіі адзінаквыя. І як паказвае практыка, «закрываюцца» яны даволі хутка.

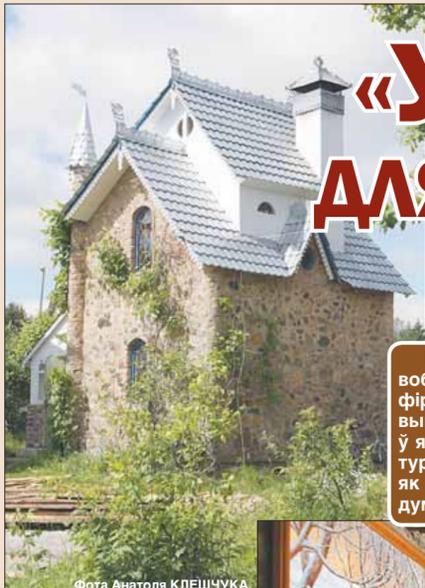
— Нашмат больш няпроста для нас момант — дэфіцыт кваліфікаваных спецыялістаў, — распавядае намеснік начальніка ўпраўлення па працы, занятасці і сацыяльнай абароне Чачэрскага райвыканкама Валяціна Камісарова. — Скажам, у сферу адукацыі патрабуюцца выкладчыкі спецыяльных дысцыплін, майстар па выхаваўчай частцы, выкладчык біялогіі і хіміі, у сельскую гаспадарку — некалькі заатэхнікаў, ветурачоў, ветфельчараў і аграномаў, нарэшце, у медыцынскія ўстановы — адразу па дзесяці урачоў і медсясцёр, фельчар, фельчар-лабарант, загадчык ФАПа. Прычым большасць гэтых вакансій фактычна «хранічыя». Запоўніць заяўкі не ўдаецца нягледзячы нават на тое, што будуюцца аграгарадкі і што, як правіла, спецыялісты могуць атрымаць жыллё.

Ад дэфіцыту і да «лішкаў»

У нечым цяжкасці з уладкаваннем прадстаўнікоў рабочых спецыяльнасцяў — аб'ектыўныя. Тым жа сельгаспрадпрыемствам патрабуюцца ўсё менш «проста трактарыстаў» ці «проста даярак». У вёску ідзе новая тэхніка, а кіравачы сучасным трактарам без спецыяльнай падрыхтоўкі ўжо нерэальна. Як складана працаваць на аўтамаматызаваным комплексе і даярцы толькі са школьным атэстам.

— Сітуацыя, калі аграпрамысловы комплекс былі неабходны «любія» рабочыя рукі, пакрысе адыходзіць у мінулае, — адзначае Валяціна Камісарова. — Цяпер у сельгасвытворчасці неабходны людзі з высокай прафесійнай падрыхтоўкай, прычым новыя тэхнікі і тэхналогіі робяць сваю справу: патрэба ў некваліфікаванай працоўнай сіле змяншаецца і, мяркуючы па ўсім, будзе змяншацца надалей.

(Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

Рэсурс ёсць, прадукту няма

Агульнае меркаванне работнікаў турыстычнага сектара: рэсурс, безумоўна, ёсць. Гэта цудоўныя краявіды, культурна-гістарычная спадчына, добра захаванае насельніцтва, выдатная кухня, добрыя шляхі знешніх зносінаў з краінай і г. д. Але няма ў дастатковым аб'ёме адпаведнага канкурэнтаздольнага турыстычнага прадукту, які б вабіў да нас натоўпы турыстаў. Пра тое, што мы пакуль слаба выкарыстоўваем сваё геаграфічнае становішча, прыродныя патэнцыялы і, як вынік, не заробляем на ўнутраным турызме тых грошай, якія маглі б зарабляць, хто толькі ні гаворыць. Аднак мець вялікі турыстычны патэнцыял (у гэтым выпадку Палесся) і ўмець яго разумна эксплуатаваць — не тое ж самае. Як ператварыць турыстычны сектар эканомікі ў надзейную крыніцу значных валютных прыбыткаў краіны?

Папулярызацыя актыўнага адпачынку

Сёння за мяжой распаўсюджаныя веласіпедныя туры на некалькі дзён. Каб зацікавіць такімі падарожжамі замежных турыстаў, трэба скласці цікавыя маршруты па маляўнічых мясцінах з наведаннем гісторыка-культурных славутасцяў, а таксама мець у дастатковай колькасці сучасныя якасныя веласіпеды. Апошняе вельмі важна, бо гэтыя сродкі руху павінны адпавядаць еўрапейскім стандартам: лёгкія, надзейныя, сучасныя па дызайне.

Турыстычныя прыпынкі на кароткі адпачынак варта сумяшчаць са знаёмствам з фальклорам, этнаграфіяй і рамествамі. Апошняе можна ператварыць у невялікі кірмаш. Як гэта часам робіцца ў вёсцы Бездзеж Драгічынскага раёна, славутыя сваімі прыгожымі тканамі-вышыўкамі фартушкі. Тут адкрыты музей гэтых фартушоў. Па словах прадстаўнікоў турфірмы, якія прывозілі сюды замежных турыстаў, яны звычайна прыходзяць у захапленне ад уба-

«УПАКОЎКА» ДЛЯ ТУРПРАДУКТУ

Чаго чакаюць сталічныя турфірмы ад мясцовай улады?

Вось і новы турыстычны сезон. Напрыканцы мая Брэсцкую вобласць наведалі супрацоўнікі вядучых мінскіх турыстычных фірмаў, перыядычных выданняў і тэлеканалаў краіны, якія разам вывучалі магчымасці выкарыстання Беларускай часткі Палесся ў якасці месца для адпачынку турыстаў. У ходзе двухдзённага туру па аб'ектах аграэкатурызму прадстаўнікі мясцовай улады, які патэнцыяльныя партнёры турфірмы, пачулі шмат цікавых думак, пажаданняў і парадаў.

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

кім музычным і песенным фальклорам. Звычайна пасля трэцяй песні і добрай чаркі якаснай беларускай гарэлкай замежныя турысты пачынаюць падпяваць мясцовым самадзейным артыстам, а потым увуголе кідаюцца ў скокі, часам нягледзячы на стале ўзрост. Зразумела, дома гасці раскажучы пра тое, як іх цудоўна прымалі ў нашай краіне. І не выключана, што тым самым звярнуць сваіх сваякоў, сяброў, знаёмых наведачкаў Беларусі.

У краінах, дзе турызм — гэта магучая галіна паслуг, якая робіць вялікі ўнёсак у бюджэт, існуюць турыстычныя акадэміі, каледжы, дзе вучаць эфектыўна працаваць з турыстам з першых хвілін яго знаходжання. У Пінскім раёне, дзе дзякуючы намаганням мясцовай улады ўжо нямаюць зроблена для стаўлення турыстычнага сектара, сур'ёзна задумаліся над праблемай кадравыя забеспячэння. І сумесна з кіраўніцтвам Палескага ўніверсітэта знайшлі сваё рашэнне: выдзелілі на тэрыторыі заказніка «Сярэдняя Прыпяць» участак зямлі, дзе ўжо ствараецца вучэбная база ВНУ для правядзення заняткаў, у тым ліку і практычных, па агра- і экатурызме. Студэнты таксама будуць вучыць працаваць з айчыніцамі і замежнымі турыстамі, умець прапаноўваць мясцовы турпрадукт ва ўсёй яго прыгажосці і такім чынам зарабляць грошы для раёна.

Ужо ёсць і пэўныя зрухі. Колькасць турыстаў, якія наведвалі Піншчыну з 2006 па 2009 год, павялічылася ў два з паловай разы. Іх ужо сёння прымаюць на адпачынак дзевяць паўнаватратных аграздзібаў. Цяпер на разглядзе ў райвыканкаме знаходзіцца некалькі перспектывных праектаў. Вылучаюцца пытанне аб выдзяленні зямлі: — ад трох да пяці гектараў пад кожную новую аграздзібу — дзве мяркуюцца прывабліваць турыстаў даволі шырокім спектрам паслуг, у тым ліку і новых.

(Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

Як сустрэнеш, так і заробіш

А чаму б у Брэсцкай вобласці не выкарыстоўваць цікавы досвед віцебскіх арганізатараў турыстычных маршрутаў па глыбіцы, гаварылі нам работнікі турфірмы. Там, па іх словах, не проста запрашаюць на шчодрую вясчэру з нацыянальных страў (зразумела, за кошт турыстаў) і аграздзібу. Падчас застолля мясцовы ансамбль народных інструментаў знаёміць з беларус-

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

маў. Летась на выставу прыязджалі балгары з горада Карлава, таксама нашага пабраціма. Прысутнічала латвійская дэлегацыя. Сёлетняя «Баранавіцкая вясна» прайшла напрыканцы мая. На яе прыехалі прадпрыемальнікі з Ягавы і Шаўляя.

Самыя лепшыя гандлёвыя стасункі ў Баранавічэ ў Расіі. Мясцовыя прадпрыемствы пастананна бяруць удзел у шматлікіх гандлёвых кірмашах, якія праводзяцца на тэрыторыі Расіі, а падчас Дзён Беларусі прэзентуюць сваю прадукцыю, якую расіяне добра ведаюць і любяць.

— З Расійскай Федэрацыяй у нас самыя цесныя стасункі. Мы маем некалькі гарадоў-пабрацімаў: Мыцішчы, Сонцава ў Падмаскоўі, Кінесіму (ванавіцкая вобласць), Васілеўска-Польскае ў Польшчы.

— З Латвіяй таксама цікава атрымалася, — дзяліўся ўспамінамі Уладзімір Стахоў. — Усё пачалося з таго, што нас запрасілі ў літоўскі Шаўляй (наш пабрацім) на свята горада. Там мы дэведзіліся, што ў Шаўляя пабрацімаў з'яўляецца яшчэ і Ягвава. Падчас вясчэрай вясчэры я прапанаваў мэру Ягавы: калі і вы, і мы сябруем з Шаўляем, давайце будзем сябраваць і паміж сабой. Створым такі «трохкутнік сяброўства». Мэр быў не супраць.

Пасля гэтай памятнай вясчэры з'ездзілі адзін да аднаго ў гасці, падпісалі дагаворы аб супрацоўніцтве. Цяпер сябруем утраіх. У нас акрэсліліся добрыя партнёрскія кантакты. Летась да нас прывязджаў тэатр з Ягавы, нашы калектывы ездзілі да іх.

Адна рэч — абменьвацца творчымі калектывамі, і зусім іншая — усталяваць эканамічныя сувязі.

— Эканамічныя стасункі наладзіць больш складана, чым культурныя, — падвердзіў Стахоў. — Бізнэс ёсць бізнэс. Тут неабходна ўзаемная зацікаўленасць у дзелавым партнёрстве. А для гэтага трэба ведаць эканамічную сітуацыю і эканамічны рынак горада-пабраціма. Такую інфармацыю можа даць наша прамысловая выстава «Баранавіцкая вясна», якая ладзіцца трэці год запар. Ідэя яе правядзення прадугледжвае ўдзел і замежных гасцей з гарадоў-пабраці-

маў. Летась на выставу прыязджалі балгары з горада Карлава, таксама нашага пабраціма. Прысутнічала латвійская дэлегацыя. Сёлетняя «Баранавіцкая вясна» прайшла напрыканцы мая. На яе прыехалі прадпрыемальнікі з Ягавы і Шаўляя.

Самыя лепшыя гандлёвыя стасункі ў Баранавічэ ў Расіі. Мясцовыя прадпрыемствы пастананна бяруць удзел у шматлікіх гандлёвых кірмашах, якія праводзяцца на тэрыторыі Расіі, а падчас Дзён Беларусі прэзентуюць сваю прадукцыю, якую расіяне добра ведаюць і любяць.

(Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

— Сёння ў нас 15 гарадоў-пабрацімаў, — раскажаў дэпутат Баранавіцкага гарадскога Савета 26-га склікання, старшыня гарсавета 25-га склікання Уладзімір СТАХНОЎ. — Самыя першыя партнёрскія кантакты былі наладжаны ў далёкіх 80-х з горадамі Хейнала, што ў Фінляндыі. Тады Савецкі Саюз яшчэ быў закрытым, ніхто нікуды не ездзіў, кантактаванне з прадстаўнікамі далёкага замежжа практычна не было. І ў такіх умовах у нас з'яўляецца першы замежны горад-пабрацім, у Баранавічы прывязджаюць фіны. Для нас гэта было выключнай падзеяй.

У 1989 годзе з'явіўся другі пабрацім — горад Штакераў (Аўстрыя). Пасля чарнобыльскай трагедыі многія краіны свету сталі аказваць Беларусі гуманітарную дапамогу. Горад Штакераў выбраў Баранавічы. У першы раз іх дэлегацыя завіталі да нас у 1989 годзе, і пасля гэтага у нас усталяваліся вельмі цесныя кантакты. Са Штакераў мы атрымлівалі гуманітарную дапамогу, медыкаменты. Нашы дзеці ездзілі туды на адрадаўленне. Далей — больш. Мы пачалі абменьвацца пашыравымі дэлегацыямі, турыстычнымі групамі, мастацкімі калектывамі. Тагачасны бургамістр Штакераў Леапальд Рыхтэнтцкі вельмі шмат зрабіў для развіцця нашых партнёрскіх адносін. Лягчэй за ўсё наладжваць культурнае ўзаемадзеянне — мова мастацтва зразумелая ўсім. Нашы мастацкія калектывы

Трохкутнік сяброўства

Не май 100 рублёў, а май 100 сяброў. Сяброўства дае новыя магчымасці, пашырае гарызонты. І гэтак правіла працуе не толькі на ўзроўні асобы, але і цэлых гарадоў. Беларускі горад Баранавічы — яскравае таму пацвярджэнне.

У наладжванні пабрацімскіх сувязяў апошняга часу (пасля 2000 года) выступалі з ініцыятывай самі Баранавічы. У прыватнасці, гарадскі Савет дэпутатаў меў неспадзяванае дачыненне да усталявання партнёрскіх сувязяў з латвійскай Ягвавай, з украінскай Палтавай, з паветам Суленцін і горадамі Бяла Падляска ў Польшчы.

Пачынаецца ўсё з асабістых кантактаў, — тлумачыць Уладзімір Стахоў. — Некалі гадоў таму я прысутнічаў на рэспубліканскім семінары па самакіраванні, у якім у якасці гасцей бралі ўдзел мэры гарадоў Польшчы. Сярод іх быў прэзідэнт мясцовай улады з раёна Бяла Падляска. Наш гарсавет ад імя Баранавічаў прапанаваў яму партнёрства, але высветлілася, што раён Бяла Падляска ўжо мае беларускага пабраціма — горад Брэст. Нам праініцыятыўна непасрэдна на горад Бяла Падляска. Раённая ўлада Бяла Падляска «сасваталі» нам прэзідэнта гарадскога органа мясцовага самакіравання Бяла Падляска. Мы сустрэліся, пазнаёміліся, потым падпісалі дагавор аб супрацоўніцтве. І вось пачынаючы з 2001 года мы з імі сябруем. Вядзём актыўны абмен дэлегацыямі,

умацоўваем культурныя сувязі.

У першы ж год партнёрства быў праведзены маштабны сумесны праект: «Мастацтва не ведае межаў. Міжнародны мастацка-фагграфічны пленэр «Бяла Падляска — Баранавічы вамамі мастакоў». Рэалізацыя праекта стала магчымай дзякуючы фінансавай падтрымцы Еўрапейскага саюза.

Гэты пленэр атрымаў цудоўныя наступствы — прывёў да утварэння інтэрнацыянальнай сямі. У праекце ў асноўным брала ўдзел моладзь, таму нічога дзіўнага, што беларускі хлопечэ захаваўся ў польскую дзяўчыну. Пачуццё аказалася ўзаемным. Яны абраліся шлюбам і сёння жывуць у Польшчы.

— З Латвіяй таксама цікава атрымалася, — дзяліўся ўспамінамі Уладзімір Стахоў. — Усё пачалося з таго, што нас запрасілі ў літоўскі Шаўляй (наш пабрацім) на свята горада. Там мы дэведзіліся, што ў Шаўляя пабрацімаў з'яўляецца яшчэ і Ягвава. Падчас вясчэрай вясчэры я прапанаваў мэру Ягавы: калі і вы, і мы сябруем з Шаўляем, давайце будзем сябраваць і паміж сабой. Створым такі «трохкутнік сяброўства». Мэр быў не супраць.

Пасля гэтай памятнай вясчэры з'ездзілі адзін да аднаго ў гасці, падпісалі дагаворы аб супрацоўніцтве. Цяпер сябруем утраіх. У нас акрэсліліся добрыя партнёрскія кантакты. Летась да нас прывязджаў тэатр з Ягавы, нашы калектывы ездзілі да іх.

Адна рэч — абменьвацца творчымі калектывамі, і зусім іншая — усталяваць эканамічныя сувязі.

(Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

ТЭОРЫЯ І ПРАКТЫКА ФЕРМЕРСТВА

«УПАКОЎКА» ДЛЯ ТУРПРАДУКТУ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Спецыфіка стасункаў з банкам

Крэдыты на развіццё новых аграсядзібаў — даволі балючае пытанне для іх гаспадароў. Банкі з цяжкасцю ідуць на льготнае кредытаванне праектаў і аб'ектаў турызму. У Пінскім раёне мы наведалі сядзібу «Дубае», сустрэліся там з намеснікам старэйшым райвыканкама Іванам Багаткам. Іван Мікалаевіч з задавальненнем паведамаў, што ўжо больш за 50 мільёнаў рублёў і льготных кредытаў тэрмінам на сем гадоў пад пяць працэнтаў выдаткавана Беларапрамбанкам на падтрымку турыстычнага сектара ў вёсцы. Праўда, гаспадар адной з перспектывіна сядзібаў раёна «Дубае» Уладзімір Фабішэўскі не ў захапленні ад такой падтрымкі. Спачатку усё было быццам бы нармальна, але потым банк перагледзеў умовы выдзялення кредыту. І цяпер гаспадар сядзібы ніколі яго не ўзяў бы, бо кредыт стаў вельмі нявыгадным.

Праўда, некаторыя бездаказныя ўладальнікі аграсядзібаў самі вываляюць: значную частку кредыту яны патрацілі на набывццё аўтамабіляў, іншых нятаннах рэчаў, а зусім не на добраўпарадкаванне дамоў ці гаспадарчых пабудов і тэрыторыі вакол іх. Агульнае пажаданне мясцовай уладзе: дапамагчы новым уладальнікам вясковых сядзібаў правільна працаваць з банкамі, а ў асобных сітуацыях і адстойваць інтарэсы арганізатараў агракультурнага ў раёнах.

І на вадзе, і ў паветры

Але не трэба думаць, што мясцовай уладзе са свайго боку няма чаго прапанаваць турфірмам. Аказавалі, ёсць і такое, што раней было нават цяжка ўявіць. Так, мы багатыя на водныя рэсурсы (а гэта на Палессі ў першую чаргу Прыпяць). Таму ёсць сэнс больш актыўна выкарыстоўваць тэхнічныя сродкі, напрыклад, лодкі, катары, цеплаходы і іншае. У Пінску нам адкрылі вялікі сакрэт: намячаецца цікавы, калі не скажаць унікальны праект па аказанні не-стандартных для Беларусі турыстычных паслуг. Своеасаблівай сэнсацыяй, ці як сёння модна казаць, «фішкэй» наступнага турыстычнага сезона абяцае стаць адкрыццё так званых гатэль на вадзе. Ужо дасягнутая дамоўленасць аб бясплатнай перадачы транспартнікамі рачной Бранд-вахты — плаўсродку, які ў найбліжэйшай будучыні мяркуецца пераабсталяваць у гатэль на вадзе на 20 нумароў. І гэтай восенню, верагодна, плывучая гасцініца адправіцца ў свой першы рэйс па Прыпяці.

Дух захапляе і ад наступнай ідэі. На ўзбярэнне турыстычнага сектара раёна паступаюць нават самалёты. Так, менавіта паветраныя лятальныя апараты. Новым цікавым падыходам у арганізацыі турыстычных тураў па Палессі абяцае стаць выкарыстанне гідропланаў для паветраных падарожжаў.

Карысць мікрапраектаў

Але вернемся на зямлю. Дакладней, на тэрыторыю Брэсцкай вобласці. Ёй у пэўным сэнсе пашанцавала: яна трапіла ў зону дзеяння міжнароднага праекта па захаванні біярэнастайнасці Палесся. Заказнікі рэгіёна вядомыя прыгожымі мясцінамі, некранутымі гаспадарчай дзейнасцю чалавека. Дадаць сюды выдатныя ўмовы для развіцця экатурызму, рыбалкі, палавання... Толькі вось як зрабіць прывабнай гэту прыгажосць для замежнага турыста? Аднаго свежага паветра і малюнічых краявідаў для стварэння канкурэнтаздольнага турыстычнага прадукту недастаткова.

Праўда, дзякуючы сродкам праекта за няпоўныя тры гады ўдалося тоё-сёе зварухнуць. Вынікам на тэрыторыі Бярозаўскага, Драгінскага, Пінскага, Лунінецкага раёнаў стала падтрымка 15 мясцовых мікрапраектаў па развіцці экатурыстычнай інфраструктуры, паляпшэнні ўмоў прыёму турыстаў. На тэрыторыі «праектных» заказнікаў рэканструяваныя і абсталяваныя 4 экалага-асветніцкія цэнтры, абсталявана некалькі экалагічных сцяжак. Агульная сума выдаткаў у рамках праекта складала больш за 300 тысяч долараў ЗША.

Як лічыць кіраўнік Дэпартаменту грамадскай інфармацыі прадстаўніцтва ААН у Беларусі Віктар Радзівіноўскі, экалагічны турызм спрыяе захаванні біялагічнай і культурнай разнастайнасці, зааховачае рацыянальнае выкарыстанне прыродных рэсурсаў, а таксама дае мясцовым насельніцтву магчымасць мець дадатковы заробак.

Добры знак

Старшыня Бярозаўскага раённага Савета дэпутатаў Віктар Панасевіч задаволены тым, што ў заказнік «Спораўскі», дакладней, глухую вёску Высокае, наведліся прадстаўнікі мінскіх турфірмаў. І не проста аглядзелі прыгожае наваколле, а павялі прадметную размову па праблемацыі экатурызму ў раёне. Гэты візіт, на яго погляд, добры знак. Можна, за імі паедуць і турысты. Старшыня райсавета згодны з тым, што пакуль у раёне востра не хапае гасцінічных месцаў. Так атрымалася, што ў райцэнтры шмат дробных ведамасных гасцініц, якіх і гасцініцма цяжка назваць. Для камандзіроваўчых іх яшчэ можна выкарыстоўваць, а вось для прыёму турыстычных груп гэтыя «ложка-месцы» не падыходзяць. Улада раёна мяркуе пад новую гасцініцу рэканструяваць будынак у Бярозе.

Адначасова, лічыць Віктар Панасевіч, рэалізацыя вышэйзгаданых мікрапраектаў стане стымулам для далейшай работы ў раёне па стварэнні турыстычнай інфраструктуры. Гэта якраз тое, чаго сёння чакаюць турфірмы ад мясцовай улады.

Леанід ЛАХМАНЕНКА.

Брэсцкая вобласць.

У вёсцы Ляхаўка Дубровенскага раёна гаспадарыць... фермер-саадовод Гаджыеў Сулейман Гаджыехмед Аглы. Як казалі ў райвыканкаме, за гады станаўлення фермерства ў раёне паступальна развіваецца толькі гэта гаспадарка.

Якія ж шляхі-дарогі прывялі на Дубровеншчыну, у маленькую беларускую вёску, азербайджанца Сулеймана Гаджыева? Усё проста: ён паступіў ў Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію на агранамічны факультэт. Паслямова закончыў вучобу і па размеркаванні прыехаў працаваць галоўным аграномам у калгас «Гігант», дзе Ляхаўка — цэнтральная сядзіба. Яго тут ацанілі і праз некалькі гадоў павысілі да пасады кіраўніка калгаса «Арловічы». Гэта быў пераломны этап для сельскагаспадарчых прадпрыемстваў, калі ад намагаўняў дырэктара не вельмі залежала эканамічная становішча гаспадаркі. Да таго ж, Гаджыеў вымушаны быў штодня ездзіць з Ляхаўкі на працу ў Арловічы — за 50 кіламетраў. Такія экстрэмальныя

пра тое, які сад будзе рэнтабельным на тэрыторыі Беларусі ў залежнасці ад глебы, клімату і попыту на садавіну. Брат і прапанаваў Сулейману: «Ты агранома-практык, я — тэарэтык, паспрабуем аб'яднацца і вырасіць сад, які прыносіў бы прыбытак».

І вось ужо на працягу васьмі гадоў гаспадарыць браты на Дубровеншчыне. Заклапі гадавальнік, вырасілі саджанцы для будучага саду. Усё пасадочны матэрыял бралі ў Мінску. Калі пачалі рэалізоўваць саджанцы, то паступова з прыбытку набылі самыя неабходныя механізмы для апрацоўкі зямлі і перавозак. Летась першы раз сабралі значны ўраджай яблыкаў — 62 тоны, і атрымалі прыбытак ужо ад садавіны.

Пасля ўстава пачаўся другі перыяд развіцця гаспадаркі. Цяпер важна мець сучаснае сховішча для садавіны. Браты нагледзелі напаяўразабураны будынак у раённым цэнтры, які выстаўляюць на аукцыён. Ды толькі ці будзе цана будынка па кішэй фермерам? Каб абсталяваць сховішча, трэба ўкласці значную суму грошай. Калі Гаджыевы зробіць гэта сёлетна, то частку ўраджаю па восені змогуць рэалізаваць па таннай цане на мясцовым рынку.

Фермеры-саадоводы пакуль небагатыя. Заробленыя грошай хапае, каб заплаціць падаткі, купіць неабходныя ўгнаенні, а таксама прэпараты і матэрыялы для ўтрымання саду ў належным стане. Пры гэтым Сулейман Гаджыеў сцвярджае, што працуе цяпер больш, чым тады, калі кіраваў сельскагаспадарчым прадпрыемствам. Яму прыйшлося асвоіць шэраг спецыяльнасцяў, якія патрабуюцца пры доглядзе саду.

Але нягледзячы на тое, што працуючы дзень доўжыцца цяпер 16 гадзін у суткі, псіхалагічна Гаджыеў адчувае сябе больш вольна, чым на дзяржаўнай пасадзе, бо адказвае па сутнасці толькі за свой сад.

Што ж трэба ведаць фермеру, каб яго гаспадарка трымалася на плыў? — Пачынаць неабходна з бізнэсплана, — тлумачыць Сулейман. — Яшчэ нічога не вырасіць, а павінен ужо ўсёва-

дамляць, дзе будзеш рэалізоўваць сваю прадукцыю і пры якіх умовах рэалізацыя будзе паспяховай. Калі вырасіць і не прадаць так, каб атрымаць прыбытак, то, лічы, абанкруціўся.

У яго іншы раз пытаюцца: чаму не вырашчыце збожжа ці бульбу? Гэта ж лягчэй, чым атрымаць яблык. Ён ад-

казвае: каб быць прыбытковым на збожжы, трэба сабраць мінімум 50-60 цэнтнераў якаснага зерня з гектара. Прычым, каб убраць яго, трэба мець такую дарагую тэхніку, як камбайн і сушылку.

Акрамя таго, знайсці рынак збыту — што пры сённяшніх умовах насычанасці гэтым таварам вельмі складана. Вось і прыйшоў да высновы, што танней атрымаецца яблык вырасіць. І рынак збыту ў гэтым выпадку пакуль больш даступны.

Фермер павінен з самага пачатку бачыць усе магчымасці, дзе можна зарабіць. Толькі пры такой умове ён выжыве. Каб, напрыклад, летам мець сродкі на прэпараты па доглядзе саду, Гаджыеў паралельна вырошчвае на невялікай плантацыі клубніцы і маліну, і аператыўна рэалізоўвае іх на мясцовым рынку.

Яшчэ адна важная ўмова для пачынаючага фермера-саадовода — з першага года работы рыхтаваць сабе пачмоўніку, якія дасканалы вывучалі б саадоводчую справу. Саадоводаў за годна не вывучыць, гэта працэс доўгі. Таму думаць пра тое, хто зможа падмяніць, а калі-небудзь і дастойна зьрэе замяніць (каб плён дзейнасці не прапаў), пыходзіцца адразу.

Ну і яшчэ адна ўмова поспеху — несьці веды па саадоводстве жыхарам навакольных вёсак.

— Рэалізоўваючы саджанцы, мы заўсёды ахвотна консультаем сваіх кліентаў, раім зьвертацца да нас, калі ўзнікаюць пытанні па пасадцы і доглядзе плодowych дрэў ці ягаднікаў. Жыхары вёсак іншы раз здзіўляюцца: усе сакрэты сваёй справы выдаеце. І нашто вам гэта трэба? — смеецца Сулейман. — А мне выгадна, калі ў гэтых мясцінах будзе развівацца культура саадоводства. З даведчанымі людзьмі цікавей працаваць, і збыт — калі не яблыкаў, дык саджанцаў — у такім выпадку забяспечаны.

Але без прафесійных кансультацый брата-навукоўцы не было б і іх гаспадаркі. Дзякуючы Салтану, сад даглядаюць па сучасных тэхналогіях, што таксама садзейнічае прыбытку.

— Рынак садавіны, у прыватнасці, яблыкаў насычаны ў Еўропе. У Расіі крыху вольней, але таксама не з усялякім яблыкам праб'ешся, — тлумачыць мне Салтан. — Там каціруюцца тыя ж гатункі, што і ў Еўропе. Беларускае садаводкі таксама падышлі да вытвор-

Сулейман ГАДЖЫЕЎ...

часці такіх гатункаў, як на Захадзе. Мы, напрыклад, вырошчваем каля 30 гатункаў яблыкаў. Выбіраем плодывыя дрэўцы, якія лепш акліматызуюцца ў нашай мясцовасці, — яны павінны быць марозаўстойлівымі і добра пладаносяць. Мая мэта — вызначыць такія гатункі, які вытрымае любыя катаклізмы і разам з тым будзе мець таварны выгляд і попыт на рынках Расіі і Еўропы.

Салтан Гаджыеў паказаў мне сад новага тыпу, закладзены на некалькіх гектарах: нізкарослыя яблынькі, плоды з якіх можна аббраць без усялякіх прыстасаванняў.

— Такіх саджанцаў змяшчаецца на адным гектары значна больш, чым звычайных. І пладаносяць яны пачынаюць ужо на другі год пасля пасадкі. Нізкарослыя сады больш рэнтабельныя. Іх практыкуюць і ў Еўропе, яны вельмі распаўсюджаны ў Польшчы, дзе сады славіцца ўраджайнасцю, а яблык — смакавымі якасцямі.

Каб у найбліжэйшай будучыні развіваць гаспадарку і атрымаваць прыбытак, братам патрэбна ўвага і падтрымка дзяржавы.

— Мы сёлета дасягнулі той плошчы саду, пры якой вызначаюць яго статус як вытворчага. Наша мэта — увайсці ў групу такіх перспектывіных аічныхных саадоў, пад якія фарміруецца праграма пладаводства на 2011—2015 гады. Гэта дасць магчымасць карыстацца льготнымі кредытамі на тую ж тэхніку і іншымі перавагамі.

Такім чынам, працуючы на сябе, браты Гаджыевы садзейнічаюць развіццю вёскі і раёна, дзе заснавалі сваю гаспадарку. Яны нясуць культуру саадоводства ў «масы», плаціць падаткі ў раённы бюджэт і адкрываюць працоўныя месцы (у сезон брэнду на працу да 10 чалавек). У найбліжэйшы час браты настронены забяспечыць таннай саадоводчай мясцовы рынак.

Вольга ШУТАВА. Фота аўтара.

Трохкутнік сяброўства

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Між іншым, Баранавічам таксама ёсць чым пахваліцца. Напрыклад, выдатным напруцоўкамі ў галіне адукацыі (якія лічацца аднымі з лепшых у краіне). У баранавіцкіх выкладчыкаў заўсёды шмат цікавых ідэй.

— Калі прыехалі настаўнікі з Латвіі, яны былі ўражаныя пастаноўкай навуцальнага працэсу і тымі новаўвядзеннямі, якія ў нас ёсць. Яны самі прапанавалі нам супрацоўнічаць у гэтай галіне. Упраўленні адукацыі Ягравы і Баранавіцкай падпісалі адпаведны дагавор. Цяпер латвійскія настаўнікі часта прыязджаюць у нашы школы, прысутнічаюць на ўроках, пераймаюць вопыт.

Цяпер баранавіцкія выкладчыкі супрацоўнічаюць са сваімі прыбалтыйскімі калегамі на прамяу.

Успісе пабрацімаў Баранавіцкай значыцца і кітайскі горад Чыбі. Раз-пораз здараецца абмен дэлегацыямі, але даволі рэдка — усё ж адлегласць паміж гарадамі вельмі вялікая. Пэўны час у баранавіцкім прафілактарыі па запраўніч працаваў кітайскі іглатэрэпеўт, які перадаваў сакрэты свайго майстэрства мясцоваму персаналу.

А вось з украінскай Палтавай Баранавічы арганізавалі вялікі праект напярэдадні святкавання 65-годдзя Перамогі. Гарады-пабрацімы абмяняліся дэлегацыямі ветэранаў (па 18 чалавек з кожнага боку). Беларусы гасцілі ў Палтаве, украінцы ў Баранавічах.

— Мы для гасцей падрыхтавалі цэлую праграму, — патлумачыў Уладзімір Стахноў, — сустракалі хлебам-соллю і аркестрам, вазілі на экскурсію. Ветэраны былі вельмі ўдзячныя і казалі, што ім станоўчы наважэння хопіць да канца жыцця. Нашы таксама вярнуліся з Украіны вельмі задаволеныя. Брацкія славянскія народы засталіся брацкімі нягледзячы на дзяржаўныя межы. І такой гасціннасці, як у славян, у іншых народаў няма. Мы дамовіліся кантактаваць з Палтавай і надалей.

У Баранавіцкага гарадскога Савета дэпутатаў у снежні юбілей — 70 гадоў. Праграма падрыхтоўкі да святчнага мерапрыемства ўжо складзена. Цяпер праводзяцца сустрэчы з былымі дэпутатамі гарадскога Савета, запісваюцца іх успаміны. На саму ўрачыстасць абавязкова будзе запрошаны і прадстаўнікі мясцовай улады з гарадоў-пабрацімаў.

Інга МІНДАЛЁВА.

г. Баранавічы.

Турнір памяці загінулых міліцынераў

У Оршы прайшоў першы турнір па самба сярод дзяцей і падлеткаў памяці мясцовых міліцынераў, якія загінулі пры выкананні службовага абавязку. Такіх было пяць. У якасці ганаровых гасцей запрасілі сваякую загінулых.

Самым юным удзельнікам спаборніцтваў — толькі восем гадоў. Арганізатары турніру паралельна стараюцца аднавіць добрыя традыцыі правядзення спаборніцтваў па самба, на якіх у савецкія гады ў горад на Дняпры прыязджалі спартсмены не толькі з Саюза, але і блізкага, далёкага замежжа.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

РАБОЧЫЯ РУКІ — ЯШЧЭ НЕ ГАРАНТЫЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Вельмі падобныя малюнак назіраецца ў горадзе. Каб атрымаць вакансію, толькі жаданна недастаткова, нават у такой традыцыйна «незабяспечанай» кадры галіне, як будаўніцтва. Канкурэнцыя ўзрастае, і вытрымліваюць яе далёка не ўсе. І калі вясці гаворку аб «рэзультат» ад беспрацоўя, то галоўным сярэд іх застаецца адзін — стварэнне дадатковых месцаў, якія, да таго ж, павінны даваць стабільны заробак даволі працяглая час.

Са збытам дапаможа... транспарт

Знайсці перспектывіныя напрамкі дзейнасці складана заўсёды, і тым не менш, мяркуючы ў раёне, шанцы тут ёсць. За апошні час на Чачэршчыне ўдалося рэалізаваць некалькі цікавых праектаў — ад больш звычайнай дрэваапрацоўкі да «нестандартнай» вытворчасці політэпленавых пакетаў. Прычым свабодныя «нішы» на рынку яшчэ застаюцца — сёлета ў рэгіёне з 16-тысячным насельніцтвам павінна з'явіцца 150 новых вакансій. Безумоўна, пры выкананні такіх

планаў без «рэзерваў» гандлю, сельскай і жыллёва-камунальнай гаспадаркі не абыйсці. І усё ж асноўная стаўка будзе рабіцца на іншае — малы бізнэс.

— Як правіла, прывяцці з жаданнем ідзе ў сферу паслуг, аднак сцвярджае, што рынак тут ужо насычаны, пакуль нельга, — у прыватнасці, у нас было бы попыт на сэрвіснае абслугоўванне аўтатранспарту ці агракультурызм, — зазначае начальнік аддзела эканомікі райвыканкама Анжаліка Краўчанка. — Праўда, хацелася б, каб інтарэсы таго ж малага бізнэсу скіраваліся на вытворчасць — перш-наперш раёну не хапае менавіта яе.

Ужо ў найбліжэйшы час Чачэршчына павінна атрымаць свой новы брэнд, у раёне пачынаецца вытворчасць плітэў — экалагічнага паліва з пілавіна і рапсавай саляму. Аднавядна, «пад прадпрыемства» ствараюцца і працоўныя месцы. Аднак таксама відэаочна, што выключна «паліўны варыянт» усё пыханіць з занятасцю не здымае, тут абавязкова спатрэбіцца працяг.

Прычым рэгіён нават можа прапанаваць некаторыя праекты — напрыклад, перапра-

цоўку шын, вытворчасць рапсавага алею і малочнай прадукцыі. Вось толькі асаблівая зацікаўленасці з боку патэнцыйных інвестараў тут не назіраецца, укладваць грошы ў мясцовую эканоміку ніхто не спшаецца. Магчыма, на першы план выходзіць выключна «чарнобыльскі сіндром» — частка Чачэршчыны апынулася ў зоне адчужэння, і гэты факт вядомы. Але ёсць факт іншы: наасуперак скептычным прагнозам раён захаваў, тут застаўся свой рынак збыту, а таксама — выбар рабочых рук.

— Многія лічаць, што ў нас няма інфраструктуры і аб'ёмаў вытворчасці, здольных забяспечваць варты прыбытак, аднак пры гэтым чамусьці мала хто звяртае ўвагу на падатковыя льготы і адсутнасць праблем з памыжаннямі, якія не выкарыстоўваюцца, — заўважае Анжаліка Краўчанка. — Якраз з улікам апошняга бізнэс у невялікім раёне падаецца больш прывабным. А што да «вузкага» рынку, то не сакрэт: гэту праблему заўжды можа вырашыць транспарт.

Сяргей ГРЫБ.

Чачэрскі раён.

ИЗВЕЩЕНИЕ ОБ ОТКРЫТОМ АУКЦИОНЕ ПО ПРОДАЖЕ ПРАВА АРЕНДЫ ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ в г. ГРОДНО

№ лота	Наименование объекта	Местонахождение объекта	Площадь земельного участка (га)	Кадастровый номер	Начальная цена (руб.)	Сумма задатка (руб.)	Расходы по подготовке земельно-кадастровой документации (руб.)	Условия продажи и целевое использование земельного участка
1.	Право аренды земельного участка сроком на 50 лет	пр-т Клецкова, У-55	0,3793	440100000001004878	379 000 000	37 000 000	2 971 528	Строительство АЗС в течение 2-х лет*
2.	Право аренды земельного участка сроком на 25 лет	пр-т Клецкова, У-4	0,4323	440100000001005455	211 100 000	21 000 000	5 029 175	Строительство АЗС с объектом торговли и кафе в течение 2-х лет* Возмещение сельскохозяйственных потерь в сумме 6 852 600 руб.

*С подробной информацией об условиях строительства объекта можно ознакомиться по адресу: г. Гродно, пл. Ленина, 2, каб. № 57, в рабочие дни с 8.00 до 17.00, тел. (0152) 720546.

ИЗВЕЩЕНИЕ ОБ ОТКРЫТОМ АУКЦИОНЕ ПО ПРОДАЖЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ УЧАСТКОВ В СОБСТВЕННОСТЬ в г. ГРОДНО

№ лота	Наименование объекта	Местонахождение объекта	Площадь земельного участка (га)	Кадастровый номер	Расходы по подготовке земельно-кадастровой документации (руб.)	Начальная цена продажи (руб.)	Сумма задатка (руб.)
1.	Земельный участок У-15*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1029	440100000001005608	1 219 305	15 500 000	1 550 000
2.	Земельный участок У-16*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1046	440100000001005607	1 188 102	15 500 000	1 550 000
3.	Земельный участок У-17*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1103	440100000001005606	1 188 102	15 500 000	1 550 000
4.	Земельный участок У-18*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1033	440100000001005605	1 188 102	15 500 000	1 550 000
5.	Земельный участок У-19*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1037	440100000001005604	1 188 102	15 500 000	1 550 000
6.	Земельный участок У-20*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1096	440100000001005603	1 188 102	15 500 000	1 550 000
7.	Земельный участок У-21*	м-н «Барановичи-5,6»	0,0993	440100000001005602	1 188 102	15 500 000	1 550 000
8.	Земельный участок У-22*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1000	440100000001005601	1 188 102	15 500 000	1 550 000
9.	Земельный участок У-23*	м-н «Барановичи-5,6»	0,1023	440100000001005600	1 157 869	15 500 000	1 550 000
10.	Земельный участок У-25*	м-н «Барановичи-5,6»	0,0998	440100000001005598	1 157 869	15 500 000	1 550 000
11.	Зем						